

SA EESTIMAA LOODUSE FOND

2008 a. MAJANDUSAASTA ARUANNE

Juriidiline aadress:	Riia 185 a Tartu 51014
Äriregistri nr.	90001457
Telefon:	7 428 443
Faks:	7 428 166
E-mail:	elf@elfond.ee
Interneti koduleht:	www.elfond.ee
Audiitor:	OÜ Lekra-Audit
Aruandeaasta algus ja lõpp:	01.01.2008 – 31.12.2008

SISUKORD

TEGEVUSARUANNE	3
ELFi tegevusvaldkondade ja projektide põhine ülevaade	6
Meri	6
Mets	12
Märgalad	16
Loodushoiutööd	17
Liigi- ja koosluste kaitse	19
ELFi keskkonnaõiguse projektide tegevused aastal 2008.....	22
Säästev areng	24
Teeme ära 2008.....	24
Maaelu	26
Loodusharidus.....	28
Üldtegevused	31
Avalikkussuhted 2008. aastal	31
Koostöö ja ühistegevus	33
Välja antud stipendiumid ja toetused.....	35
RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE	37
Tegevjuhtkonna deklaratsioon	37
Bilanss	38
Tulude ja kulude aruanne.....	39
Rahavoogude aruanne.....	40
Netovara muutuste aruanne	41
Raamatupidamise aastaaruande lisad.....	42
Lisa 1 Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted	42
Lisa 2 Raha	48
Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed	48
Lisa 4 Maksud	49
Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud	49
Lisa 6 Tütar- ja sidusettevõtted.....	49
Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud	49
Lisa 8 Materiaalne põhivara	51
Lisa 9 Kapitali- ja kasutusrent	52
Lisa 10 Laenukohustused.....	52
Lisa 11 Muud võlad ja eraldised	52
Lisa 12 Sihtkapitalid	53
Lisa 13 Sihtfinantseerimine	54
Lisa 14 Üldtegevuse vahendid/ kulud	57
Lisa 15 Tehingud seotud osapooltega	57
Juhatuse allkirjad 2008. a majandusaasta aruandele.....	59
Nõukogu allkirjad 2008. aasta majandusaasta aruandele.....	61

Lisatud: Audiitori aruanne
Tegevusalade loetelu vastavalt EMTAKile (lk 60)

TEGEVUSARUANNE

www.elfond.ee

SA Eestimaa Looduse Fond (ELF) on mittetulunduslik valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis loodi 1991. aastal. ELFi tegevuse eesmärk on Eesti looduse ja keskkonna kaitsmine.

ELFi missioon:

- 1) Eestile omaste koosluste ja maastike säilitamine
- 2) Ohustatud liikide ja nende elupaikade kaitsmine
- 3) Loodusvarade jätkusuutlike kasutuse edendamine
- 4) Loodust hoidva mõtlemise ja käitumise levitamine ühiskonnas
- 5) Lahenduste otsimine tulevastele põlvetele puhta elukeskkonna säilitamiseks.

Oma eesmärgi saavutamiseks ELF:

- 1) kogub ja jaotab sihipäraselt loodus- ja keskkonnakaitseks raha ja muid vahendeid,
- 2) organiseerib majanduslikku ja moraalset toetust loodus- ja keskkonnakaitsealastele projektidele, mis näevad ette probleemi uurimist, praktiliste kaitseabinõude rakendamist ja avalikkuse informeerimist,
- 3) algatab ja viib vajaduse korral läbi loodus- ja keskkonnakaitsealaseid projekte, annab välja stipendiume.

2005. aasta detsembrist on ELFi tegevuste põhiohk suunatud looduskaitsealastele tegevustele - metsa, mere, märgalade ja liigikaitsega seonduvale. Tegevuskavade ümbervaatamine toimus ELFi töötajaskonna ja nõukogu poolt.

2008. aastal oli ELFi 288 eraisikust toetajat, neile lisanduvad konkreetsete projektide või tegevuste toetajad (näiteks Teeme ära kampaania toetuseks annetas ELFile raha 57 eraisikut). Erinevates tegevustes osales vabatahtlikena ligikaudu pooltuhat inimest, kes kõik aitasid kaasa ELFi eesmärkide täitmisele. Vabatahtlikku tööd tehti vähemalt 6000 tundi. Samuti loome vabatahtlikele sekka neid pooltsadat tuhandet vabatahtlikku, kes aitasid „Teeme ära 2008“ korralduses ja prügi koristuses.

Kokku oli ELFi 2008. aastal lõpuks töös 52 erinevat projekti. Nendest 19 olid passiivsed – möödunud aasta jooksul puudusid konkreetsete tegevused antud projektide osas ja arvestust peeti raamatupidamuslikult. Valdkonniti jaotusid aktiivsed projektid järgmiselt: mets 3, meri 5, märgalad 0, teised looduskaitsealased tegevused 6, loodusharidus 8 ja säästev areng 4 ning muu (sh keskkonnaõigus) 7. Viimaste hulgas sisaldasid 2 projekt endas üldisi tegevusi, mis seotud organisatsiooni tegevustoetusega riigieelarvest ja Norra finantsmehhanismist, 2 kande osas peeti arvestust sihtotstarbeliste annetuste osas.

Töölepingu alusel töötas ELFi keskmiselt 16 inimest (7 täisajaga töökohta) ja lisatöid telliti 29 inimeselt. Töötajate palgakulu koos maksudega oli 2008. aastal 2,94 miljonit krooni.

Tegevjuhtkonna (tegevjuht, raamatupidaja, avalike suhete juht ja teised juhatuse liikmed) töötasid 2008. aastal 826 000 krooni. ELFi nõukogu töötas vabatahtlikkuse alusel, detsembris sõlmiti senini vabatahtlikkuse alusel tegutsenud juhatuse liikmetega lepingud. Tasusid ja soodustusi kõrgema juhtorgani liikmetele ei makstud. ELF ei väljastanud garantiisid.

Kuna SA Eestimaa Looduse Fond koos Eesti Rohelise Liikumisega loobusid 18. jaanuaril 2005.a. saadud Tallinna Ringkonnakohtu otsuse edasikaebamisest, tühistamaks keskkonnaministri 15.01.2004 otsust Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruande heakskiitmise kohta, kuulub kohtuotsuste järgi SA Eestimaa Loode Fondilt koos Eesti Rohelise Liikumisega väljamõistmisele 35 000 krooni Keskkonnaministeeriumi kasuks. Seni pole

Keskkonnaministeerium nõuet nimetatud summa väljamaksmiseks esitanud.

Sisemiste vahendite arvelt on ELF viimastel aastatel finantseerinud Rohelise Värava projekti kulutusi, aastal 2002 summas 208 244, 2003 summas 299709, 2004 summas 351581 krooni. 2005 ja 2006 aastal ettekulutusi ei tehtud. Alates 2007. aastast on Rohelise Värava vastutav väljaandja Säästva Arengu Planeerimise ja Tehnoloogiate Sihtasutus, kellega ELF on sõlminud kaubamärgi „Roheline Värav” kasutuslepingu.

2007-2008 aastal laekus kaubamärgi rendile andmisest 191 176,52 krooni. Kokku on ELFi 2008. a. lõpu seisuga tehtud ettekulutusi Rohelise Väravale 548 524,69 krooni ulatuses.

Kaubamärgi rendile andmisest saadud tuludest on planeeritud katta ELFi poolt tehtud ettekulutused aastaks 2011.

2008. aasta käive oli 11,05 miljonit krooni, millest 2,93 miljonit krooni saadi välismaistest allikatest. Eesti riiklike fondide ja riigieelarve raha moodustab ELFi eelarvest 2008. aastal ~ 58 %.

Seonduvalt Eesti riigieelarveliste vahendite vähenemise, sh pea poole SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt 2009. aastaks planeeritud keskkonnaprogrammi vahendite suunamisega riigieelarvesse, võib 2008. aastaga võrreldes rahastuse leidmine Eesti allikatest oluliselt väheneda. Probleemseks osutus 2008. aastal ka Euroopa Liidu (EL) poolsete rahastuste hankimine – ELFi või projektipartnerite poolt esitatud taotlused said negatiivse tagasiside, peamiselt eksiti tehniliste tingimuste täitmisel. Samas planeerime 2009. aastal endiselt keskenduda eelkõige ELi võimaluste kasutamisele. Eratoetuste määras suuremaid muutusi ette ei nähta, kuna senini on erasektoriga koostöök olnud ELFi enda ressursid piiratud ja seeläbi ka nende osakaal suhteliselt väikene.

Samas loob majanduse olukord tõenäoliselt ka olukorra, kus riigisektori tähelepanu keskkonnakaitse rahastamise ja tegevuste algatamise osas võib väheneda ning seeläbi võib oluline olla eelkõige kolmanda sektori tegevus antud valdkonnas.

Finantssuhtarvud:

<u>Likviidsussuhtarvud:</u>	2008	2007
Maksevõime üldine tase = käibevara/ lühiajalised kohustused	0,89	0,93
Kohustuste ja varade suhe	0,89	0,87
Rahaliste vahendite tase= raha/lühiajalised kohustused	0,16	0,07

Teadus- ja arendustegevuse osakaal 2008. aastal 0,01 %.

Tabel: Eestimaa Looduse Fondi tegevuse ülevaade 2003- 2008 aastal

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eraisikust toetajaid	203	274	245	1517	430	288
Tegevustes osalenud vabatahtlikke	30	15	10	566	~500	~50 000
Vabatahtlike töötunde	671	1243	-	4900	~5000	~56 000
Projekte (raamatupidamislik arvestus)	51	60	62	74	58	51
Looduskaitstes	25	20	25**	11**	13**	9**
Loodushariduses	13	13	13**	9**	13**	7**
Säästva arengu valdkonnas	13	27	14**	12**	5**	2**
Mets	*	*	*	2**	1**	3**
Märgalad	*	*	*	3**	4**	0**
Meri	*	*	*	2**	4**	5**
Muud (sh keskkonnaõigus)	*	*	*	12**	14**	6**
Töölepinguga töötajaid	23	24	30	20	18	16
Täisajaga töökohti	25,5	20,5	15,5	12	9	7
Lisatöodes hõivatud inimesi	34	37	76	117	40	29
Töjõu palgakulu koos maksudega (tuh. krooni)	1 926	2 958	2 100	2 535	2 784	2 954
s.h Tegevjuhtkonna töötasud (tuh. krooni)	167	271	165	263	514	759
s.h Nõukogu, juhatuse tasud ja soodustused	0	0	0	0	0	67***
Projektide otsesed kulud (tuh. krooni)	5 895	2 889	2 319	2 336	2 909	7 086
Ettevõtluskulud (tuh. krooni)	*	*	*	84	54	163
Tegevuskulud (sh. rent ja kommunaal)	*	*	*	608	631	689
Muud kulud (finantskulud, maamaks, põhivara kulum)	*	*	*	74	113	113
Käive (tuh. krooni)	7 853	4 895	4 735	7 153	6 681	11 050
Laekumisi välismaistest allikatest (tuh. krooni)	4 378	2 077	1 411	4 882	4 044	2 932
s.h. Euroopa Liidu fondid	*	*	*	2 271	3 069	901
s.h. WWF	*	*	*	755	792	1 392
Eesti riigieelarvelised ja riiklike fondide vahendid (tuh. krooni)	1390	625	243	768	912	6 409
Laekumisi annetustest (tuh. krooni):	*	*	*	845	376	341
s.h. Eraisikust toetajad	*	*	*	624	248	203
s.h. Äriorganisatsioonide toetus	*	*	*	221	128	138
Projektide tulu teenustelt (tuh. krooni)	*	*	*	695	647	1 096
Tulu ettevõtlusest (tuh. krooni)	*	*	*	269	213	288
Makstud riigimakse (tuh. krooni)	1 559	1 157	1 096	1 217	1 314	1 270

* - arvestust peetakse koondtabelis alates 2006. a.

** - aktiivsed projektid.

*** - alates 2008. a dets sõlmiti juhatuse liikmetega lepingud ja kaotati senised töölepingud tegevjuhi, avalike suhete juhi ja raamatupidajaga

ELFi tegevusvaldkondade ja projektide põhine ülevaade

Fookusteemad – meri, mets ja märgalad.

Meri

ELFi mereprogramm

Koostöös Maailma Looduse Fondi (WWF) Soome, Rootsi, Poola, Saksamaa ja Taani harukontoritega ning teiste Läänemere äärsete partneritega - Leedu Looduse Fond, Läti organisatsioon „Pasaules Dabas fonds“ ja Balti Looduse Fond Venemaal osaleb ELF programmis "Läänemere tegevusprogramm". 2005. aasta alguses loodi WWF-Rootsi toel ELFis töökoht mereprojekti koordinaatorile, kelle töö põhiülesanneteks on meretemaatikaga seonduvate probleemide määratlemine Eestis ja võimalike lahenduste otsimine. 2007. aastal loodi ka eutrofeerumiseksperdi töökoht ja keskendutud on rohkem merealade inventeerimisele. ELFi peamisteks tegevusteks programmis on merekaitsealade loomine, teavitus eutrofeerumise põhjustest (sh laevandusest ja põllumajandusest pärinev reostus, linnade reoveed) ja lahenduste otsimine ning tegevused, mis on seotud meretranspordi märgatavast kasvust tingitud ohtudega, sh. õlitõrje-alase valmisoleku suurendamine Soome lahe ääres, teavitustegevus ja kontaktid laevafirmadega laevadelt heitvete merre laskmise lõpetamiseks.

5.-6. novembril toimus Tallinnas WWFi Läänemere äärsete kontorite merevaldkonna ekspertide seminar nn. Baltic Team Meeting. Kohale tulid ligikaudu 25 inimest Rootsist, Soomest, Saksamaalt, Poolast, Leedust, Venemaalt ja Eestist. Seminari peamine eesmärk oli 2008.a. tegevustest kokkuvõtete tegemine ja 2009.a. plaanide arutamine. Peamised teemad, millele Baltic Programm'i raames keskendutakse on eutrofeerumine, kalandus ja integreeritud merekaitse ja -kasutus. ELF osaleb eutrofeerumise ja integreeritud merekaitse- ja kasutuse alases töös (*Integrated Sea Use Management* - ISUM).

Integreeritud merekeskkonna kaitse ja kasutus – ISUM (*Intergrated Sea Use Management*)

Läänemere probleemide hulka kuuluvad käesoleval ajal kalavarude vähenemine, süvenev eutrofeerumine, ohustatud liigid ja elupaigad, võõrliigid, õlireostus jne. Lisaks olemasolevatele probleemidele, on tänapäeval merega seotud aina rohkem erinevaid inimtegevusi, üha enam satuvad erinevad huvid omavahel vastuollu ja tihtipeale jääb meri kõigi huvirühmade jaoks kitsaks. Viimastel aastatel on kasvanud erinevate arendajate huvi mere ja eelkõige merepõhja vastu (gaasitorud, tuulepargid, kaevandused jms.), samuti suureneb laevanduse, kalanduse, infrastruktuuri, turismi, keskkonnakaitse ja paljude teiste merega seotud valdkondade tähtsus. Inimesed hakkavad üha enam teadvustama, et surve merele suureneb pidevalt, aastast aastasse kasvab konkurents mere piiratud ressursidele. Kõik meie, kes me Läänemere ümber elame, sooviksime, et see meri oleks puhas ja „hea tervisega“ ning selle saavutamiseks on tehtud ka lugematul arvul poliitilisi otsuseid. Sellegi poolest on Läänemeri üks enim saastatud meresid maailmas. Me oleme jõudnud punkti, kus mere ökosüsteem on inimkonna tegevuse tõttu sattunud ohtu. See on toonud kaasa vajaduse hakata oma merealasisid ning merekasutust paremini planeerima.

Merekaitse ja -kasutuse parema planeerimise nimel tahab Eestimaa Looduse Fond koos Maailma Looduse Fondiga kaasa aidata integreeritud merekaitse ja -kasutuse kontseptsiooni (ISUM) rakendamisele Läänemeres. Laevanduse, energia, infrastruktuuri, kalanduse, puhkemajanduse ja keskkonnakaitse vajadused eeldavad nende valdkondade ees seisnevate väljakutsete käsitlemist kooskõllaliselt, tagamaks võimalusi merenduse tasakaalustatud arenguks. Selle lahutamatu vastastikuse sõltuvuse tõttu on terviklik

lähenemisviis parim moodus merendusküsimustega tegelemiseks. ISUM on suunatud jätkusuutliku arengu tagamisele, mitte ainult läbi looduskaitse ja keskkonnakaitse, vaid pidades silmas ka majanduslikke ja sotsiaalseid eesmärke.

Paljud riigid on hakanud liikuma selles suunas, et rakendada integreerimat merekasutusmudelit ning merealade ruumilist planeerimist mõnel oma merealal. 29.septembril 2008.a. toimus Riigikogu keskkonnakomisjoni ja majanduskomisjoni avalik istung teemal: integreeritud merekeskkonna kaitse ja kasutus – ISUM, mille toimumisele ELF suuresti kaasa aitas. Antud istungil jagasid muuhulgas Suure Vallrahu rahvuspargi (Austraalia) kogemusi ISUM-lahenduste väljatöötamisel Austraalia eksperdid. Teemadeks olid integreeritud ruumiline planeerimine, ametkondade vaheline koostöö, poliitiliste protsesside roll ja integreeritud kaitse ja kasutuse korralduse edukas rakendamine. Austraallased jagasid kogemusi mitmel Läänemeremaal, sest mere kaitse on võimalik vaid riikide koostöös.

2008.a. algatas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Eesti riikliku merenduspoliitika väljatöötamise protsessi, mis võib olla oluline sisend riikliku merenduspoliitika, sh integreeritud merekeskkonna kaitse ja kasutuse planeerimise põhimõtete väljatöötamisel ning rakendamisel. Antud protsessi toetab Euroopa Komisjoni vastavasisuline teatis "Mereala ruumilise planeerimise suunised: ühiste põhimõtete saavutamine Euroopa Liidus".

ELF on võtnud enda rolliks suuresti WWFi poolt koondatava teabe vahendamise Eestisse ja on suuresti ka ise õppija rollis, kuna valdkond on uus ja väga lai. Seda enam aga tunneme muret merealade kasutuse ja kaitse planeerimise alakäsitluse ning konkreetsete tegevuste vähesusele Eestis, mis võib luua konfliktseid olukordi nt. avamere tuuleparkide ja looduskaitsealade väärtuslike alade hoidmise kavandamisel. Siinkohal on algatatud rahastuse ja partnerite otsimine ühe suurema mereala planeerimise läbiviimiseks. Planeeringute eelselt on oluline teabe tekkimine merealade kohta ja 2009. aastal on käimas tööd kahel meremadalikul – Gretagrundil ja Krassgrundil.

Merealade inventeerimine

Projekt „Gretagrundi madala piirkonna põhjaelustiku ja elupaikade inventuur”

Gretagrundi madal on meremadalik, mis asetseb Ruhnu saarest kagus ning see madalik on teadlaste poolt välja pakutud kui potentsiaalne mereline kaitseala. Seniajani pole selle merepiirkonna kohta olemasolev informatsioon olnud piisav adekvaatse hinnangu andmiseks mereala loodusväärtuste esinemise kirjeldamiseks või nende seisundi hindamiseks. Vastavate hinnangute andmiseks vajalik alginformatsioon koguti 2008.a. Gretagrundi madala inventeerimise projekti raames teostatud välitööde jooksul. Inventuuride käigus on Gretagrundi madalal läbi viidud linnustiku uuringud, kalastiku uuringud ning merepõhja elustiku ja elupaigatüüpide uuringud.

Kalastiku inventuur viidi läbi 2008.a. mais ja novembris TÜ Eesti Mereinstituudi poolt. Tulemused näitavad, et kokku tabati uurimisalalt 23 liiki kalu. Selgus, et piirkonna üheks olulisemaks liigiks on merisiig, kes on alaga tihedalt seotud ja kasutab seda ka koelmuna. Teadaolevalt on praegu arvukas vaid see Ruhnu saare ümbruses elav meres-kudeva siiavormi populatsioon. Mujal rannikumeres on selle siiavormi arvukus oluliselt vähenenud.

Linnustiku uuringud viidi läbi kuue eraldi loendusega ajavahemikul aprill 2008.a. – jaanuar 2009.a. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt. Peatuvate veelindude arvukus oli loendustulemuste põhjal kõige kõrgem hilissügisel novembri alguses, kõige madalam suvel juuli lõpus. Kõige olulisemaks liigiks uuritud alal oli aul. Loendusandmed annavad alust arvata, et aulide jaoks on antud ala puhul tegemist olulise peatumisalaga nende rändeteel. Üle-eestilise tähtsusega on uuritud ala veel tõmmuvaera, kauride ja algi jaoks. Teadlaste

hinnangul väärrib linnukaitselisest seisukohast tähelepanu kogu uuritud ala tervikuna vähemalt kuni 20 m sügavusjooneni.

Gretagrundi madala põhjaelustiku inventuuri ja mereelupaikade kaardistamine viidi läbi TÜ Eesti Mereinstituudi poolt. Tulemused näitasid, et ala põhjataimestiku liigiline koosseis on väike (9 liiki) ning taimestiku kogubiomass on suhteliselt madal. Põhjaloostikust esines kokku 37 liiki, mis on Liivi lahe üldisel foonil suhteliselt keskpärane. Kogutud proovide analüüsi tulemused näitasid muuseas, et Gretagrundi madala piirkonnas esinenud liikidest on müsiidi e. lõhkjalalise *Paramysis intermedia* näol tegemist esmaleiuga Läänemeres. Natura võrgustiku seisukohalt omab tähtsust Loodusdirektiivi elupaigatüüpide - mereveega üleujutatud liivamadalate ja karide esinemine uurimisalal.

Teadlaste sõnul on tegemist ühe omapäraseima ning huvitavama merealaga, mida nad Eesti rannikumeres inventeerinud on ning kindlasti väärrib edasist arutelu antud ala kujundamine mereliseks kaitsealaks. Vastavasisulised arutelud ning edasiste sammude planeerimine toimub 2009. aasta kevadtalvel.

Projekti juht on Ele Vahtmäe ja tegevusi toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK).

Projekt „Krassgrundi mereala inventeerimine“

2008.a. sai Keskkonna Investeeringute Keskuselt positiivse rahastusotsuse ka teine Eestimaa Looduse Fondi poolt algatatud mereala inventeerimise projekt, mis käivitatakse 2009.a. Nii kalastiku, kui ka põhjaelustiku ja -elupaikade inventuuri viib läbi TÜ Eesti Mereinstituut. Linnustiku uuringuid teostab Eesti Maaülikool ning hüljeste uuringud viib läbi Ivar Jüssi. Projekt aitab andmete kogumisega kaasa andmelünkade täitmisele ning bioloogilise mitmekesisuse kaitse tagamisele Eesti merealadel. Krassgrundi merealal on senini teostatud vaid hülgeuuringuid ja linnuvaatlusi, mis vajavad täiendust. Samas võib teadlaste hinnangul alal olla ka teisi looduskaitse väärtusi, mis vajaksid uuringuid ja kaardistamist. Samuti peaksid planeeritavad uuringud andma põhjalikumalt teavet kaitseala piiride kohta. Krassgrundi mereala inventeerimisega kogutud informatsiooni saab edaspidi kasutada rannikualade kasutamise planeerimisel ning looduskaitse kavandamisel. Lisaks annab projekti toetus ELFi võimaluse tegeleda laiemalt merekaitse temaatikaga.

ESTMAR

TÜ Mereinstituut viib koos ELFi ja teiste partneritega Eestist, Lätist ja Norrast ellu projekti "Natura 2000 rakendamine Eesti merealadel - alade valik ja kaitsemeetmed" (ESTMAR). Projekti rahastatakse Norra finantsmehhanismidest ning projekti tegevused kestavad kuni aprillini 2011. Projekti tegevustes osalevad lisaks projekti juhtpartnerile Eesti Mereinstituudile veel ka Balti Keskkonnafoorum, Eesti Ornitoloogiaühing, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus ning Riiklik Looduskaitsekeskus. Projektile lisaväärtuse andmiseks on kaasatud ka kaks välispartnerit Baltijas Vides Forums Lätist ning NIVA Norrast.

Projekti eesmärgiks on kaasa aidata Natura 2000 rakendamisele Eesti merealadel. Eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi avamerealade uuringuid - linnustik, kalastik, põhjaelustik - ning koostatakse väärtuslikeks osutunud aladele kaitsekorralduslikud soovitused. Lisaks avamere aladele koostatakse kaitsekorralduskavad ka juba kuuele olemasolevale peamiselt merre jäävale hoiualale.

ELFi rolliks antud projektis on uuritavatel aladel mereimetajate eluolu kohta hinnangute andmine. Projekti raames töötab ELFis Ivar Jüssi.

Eutrofeerumine

ELFi 2008. aasta tegevused eutrofeerumise vähendamiseks sisaldasid endas pesuvahendites fosfori kasutamise vähendamisele suunatud teavitustegevust ja läbirääkimisi ettevõtete, veekogudele põllumajanduskoormuse vähendamise temaatika tutvustamist ja arendamist; laevandusest tuleneva reostuse vähendamisele suunatud tegevusi. 2007. aasta lõpus asus ELFi tööle vastava temaatika alal Kristjan Piirimäe, tegevusi toetas WWF Rootsi ja need toimusid koos WWFi partnerorganisatsioonidega ümber Läänemere. Analoogetegevuse jätkumine Rootsi WWFi toel on planeerimisel ka 2009. aastal.

Tegevuste ülevaade:

1. Eutrofeerumise indikaatorite analüüs ja väljatöötamine. ELF osales nii nende indikaatorite väljatöötamisel kui ka hinnangu andmisel Eesti kohta. Ehkki ELF pakkus leebemat hinnangut, tipnes ettevõtmine riikidele hinnangute andmisega, milles näidati, et kõik riigid on ebarahuldavalt eutrofeerumise probleemiga tegelenud.
2. Minikampaania fosfaatide kaotamiseks pesuvahenditest (*P-ban mini-campaign*). WWF eestvedamisel tehti pesuvahenditootjaile ettepanek kaotada vabatahtlikult toodetest fosfaadid. ELF osales vastava vaba tahte lepingu väljatöötamises, kogus andmeid Eesti pesuvahenditootjate ja meie turul müüdavate toodete kohta ning tegi Eesti tootjaile P-ban ettepaneku ja pidas nendega hiljem läbirääkimisi. Tegevusega kaasnes kolm pressiteadet, millest kaks esimest leidsid üsna laia huvi ja kajastamist meedias koos täiendavate intervjuudega. Ehkki Eesti tootjad ei paindunud, sh Eesti Keemiatööstuse Liit, saavutati läbimurre, sest Henkel ja Procter&Gamble, kes on muu hulgas ka Eesti suurimad pesuvahendimüüjad, ühinesid WWFi ettepanekuga. Kahjuks pole see õnnestumine aga Eesti pressis laia kajastamist leidnud.
3. EL Ühise Põllumajanduspoliitika reformimine, vähendamaks Läänemere eutrofeerumist (*No more EU-trophication*). WWF koos partnerorganisatsioonidega ümber Läänemere töötas välja ja publitseeris põhjaliku infomaterjali, milles kutsutakse üles EL põllumajanduspoliitika keskkonnasõbralikule reformimisele. ELF töötas selle dokumendi kirjutamise käigus välja enda keskkonna-põllumajanduspoliitika ning esitas selle ka partnerorganisatsioonidele, mida lõppdokumendis ka arvesse võeti. Edasine tegevus ELFi poolt seisneb peamiselt teabe levitamises.
4. Vetikate õitsengukampaania (*bloom campaign*). Igal aastal on üheks mereprogrammi tegevuseks võimalike sinivetikate õitsengute korral Läänemerel teavitada avalikkust nende põhjustest ja ulatusest, sh võimalikest põllumajanduse mõjudest vetikate õitsengu põhjustajana ja vajadusest reformida EL põllumajanduspoliitikat.
5. Laevade reovete kampaania. WWF tegi kruisilaevafirmadele ettepaneku ühineda vabatahtlikult reovete merre mitte laskmise vaba tahte leppega. ELF tegi täiendavaid järelepärimisi Eesti laevafirmadele, samuti teavitati temaatikast avalikkust. Antud üleskutses täidetud tingimuste järgimist kinnitas taas kord AS Tallink Grupp.
6. Sadamate reoveekäitlus. Laevade reovetega seonduvalt uuris ELF koos partneritega sadamate reoveekäitlussüsteemide nõuetelevastavust.. ELF selgitas välja Tallinna sadamat puudutavad parameetrid, kontrollis olukorda Tallinna sadamas ja seonduvalt sellega, et AS Saaremaa Laevakompanii reoveekäitlust puudutavate järelepärimistele vastust ei andnud, uuris tingimusi Keskkonnainspeksiooni vahendusel. Probleeme reoveekäitluses ei tuvastatud.
7. Projektiarendus. ELF kirjutas KIK-i keskkonnakorralduse programmi rahastamisaotluse „Lahendusvõimalused veekogude eutrofeerumise vähendamiseks“. See lükati tagasi ning taotlus kohandati veekaitse programmile, kuid ka seekord ei saanud see positiivset tagasisidet. Samuti ühineti Soome organisatsioonide MTT Agrifood Research Finland, WWF Soome ja Soome Keskkonnainstituudi (SYKE) kutsel

projektikonsortsiumisse INTERREG programmist raha taotlemiseks märgalade kaitse ja kasutamise paremaks korraldamiseks – eelkõige nende veekaitsega seotud tingimuste hoidmiseks. Taotlus ei leidnud rahastamist, kuna eksiti mitmete tehniliste nõuete täitmisel. 2009. aastal planeeritakse uue taotluse koostamist.

8. Ettepanekud Eesti eutrofeerumise alase seadusandluse parandamiseks. Vaadati läbi EL direktiivid, Eesti seadused, strateegiadokumendid, valitsuse määrused ja muu seadusandlus, mis puudutab eutrofeerumist ning alustati parandusettepanekute väljatöötamist.

ELFi naftaprojekti tegevused 2008 aastal

Töö vabatahtlikega

- Naftareostus Sõrves - tagajärgede likvideerimisel osales 55 inimest, neist 19 Riikliku Looduskaitsekeskuse (LKK) töötajat);
- Vihterpalu metsapõleng, 4 päeva jooksul osales kustutustöödel 30 vabatahtlikku. Jaanuari lõpus avastati Saaremaal Mõntu sadama ja Sõrve sääre vahelisel alal õliga reostunud linde. Järgnenud linnupäästeoperatsioonis avati LKK ja ELFi koostöös endises Sääre piirivalvekordonis neli nädalat töötanud linnuabikeskus. Päästeti 34 õliga määratud lindu. Kokku toimetati linnuabikeskusesse 57 õliga määratud lindu, kuid 23 neist surid. Kõik vabastatud linnud rõngastati, et nende edasist elukäiku jälgida. Hukkununa leiti 167 lindu. Loendati reostuses kannatada saanud sadu aule, õliga määratud lindude hulgas on ka kümneid hõbekajakaid, tõmmuvaeraid ning teisi linde. Enamik linde leiti Mõntu-Sääre piirkonnast, kuid samuti ida poolt Pagilast ning lääne poolt Kaunispe sadama lähistelt. See reostus oli viimase kahe aasta jooksul juba neljas juhtum, kus õlireostus on jõudnud Sõrve sääre tippu. Ka seekord ei suudetud tuvastada reostuslaigu asukohta ega põhjustajat – järjekordselt oli tegemist Läänemerel sageli esineva väikesemahulise reostusega. Ilmselt määris linde mõnelt laevalt merre lastud nafta või õlisegune pilsivesi. Reostuse esmaseks ilminguks võivad olla õliga määratud merelinnud, kes tulevad ennast rannale puhastama. Sellisel juhul aitab loodusvaatlejate ja järelevalveasutuste vaheline operatiivne infovahetus tõenäolise reostuse asukoha kindlaks määrata ning keskkonnaekspertide hinnangule tuginedes on piirivalvel võimalik oma seire juba täpsemalt määratletud piirkonda suunata.

Et paremini korraldada organisatsioonide vahelist koostööd sarnaste õnnetusjuhtumite korral, algatas ELF läbirääkimised Riikliku Looduskaitsekeskusega koostöölepingu sõlmimiseks, mis käsitleb organisatsioonide ja vabatahtlike rolli naftareostuse likvideerimisel, eelkõige linnustiku päästes ja rehabilitatsioonis ning kulude hüvitamist. Aasta lõpul ei jõutud siiski veel lepingu sõlmimiseni. Tegevusi reguleeriv koostööleping on sõlmitud Päästeametiga.

Veebruari keskel toimus ka Keskkonnainspektsiooni eestvedamisel nõupidamine, et arutada läbi võimalusi naftareostajate tabamiseks. Kohtumisel osalesid ELFi poolt Jüri-Ott Salm ja Agni Kaldma. Samuti osales kohtumisel Riiklik Looduskaitsekeskus. Erinevate võimalustena kaaluti vaatlusreiside läbiviimise korraldamist ja taustainformatsiooni kogumist Läänemerel liikuvate aluste kohta.

17.-19. märtsini toimus Helsingis WWF Soome ja Sea Alarmi poolt korraldatud seminar naftareostuses kannatanud eluslooduse pääste temaatikas (*Oiled Wildlife Rehabilitation Baltic workshop*), millel ELFist osales Agni Kaldma. 3. - 4. aprillil toimus Tartus vabatahtlike foorum, kus osales sõnavõtuga vabatahtlike kaasamisest ja meediakajastusest Agni Kaldma. Lisaks toimusid mobiilse linnuhaigla soetusega seonduvad arutelud Päästeametiga ja Riikliku Looduskaitsekeskusega. Samuti osaleti ametkondadevahelisel ühisõppusel „Puhas meri 2008“.

Mais osalesid ELFi vabatahtlikud Vihterpalu metsapõlengu kustutamisel 4 päeva jooksul, kokku osales kustutustöödel 30 vabatahtlikku. Abikäsi oodati ka Ida-Virumaa turbaraba põlengule juunikuus, kuid vabatahtlikke ei õnnestunud seekord kaasata. Õnneks aitas ilm kaasa ning saabunud vihasajud tegid töö inimeste eest ära.

27. novembril moodustati rahvusvaheliselt toimiva koostöövõrgustiku alusel ühendus EMPOWER, mille eesmärgiks on valmisoleku suurendamine mereelustiku päästeoperatsioonideks merereostuse korral, sh Euroopa seadusandluse ja naftareostustõrjevõimekuse parendamine. Ühenduse kokkukutsujaks on Belgias baseeruv organisatsioon SeaAlarm ja asutajatena liitusid lisaks ELFile Kreeka Merekeskkonna Kaitse Ühing (Hellenic Marine Environment Protection Association HELMEPA), Legambiente (Itaalia), (Royal NIOZ (NL), Hollandi Kuninglik Mereuringute Keskus (Royal Netherlands Institute for Sea Research NIOZ), Lenie't Harti Hüljeste Rehabilitatsiooni ja Uuringute Keskus (Seal Rehabilitation and Research Centre Leie't Hart, Holland), Ostendi Rehabilitatsiooni Keskus (Wildlife Rehabilitation Centre Ostend, Belgia), Zoomarine (Portugal) ja Inglise Kuninglik Loomakaitseselts (The Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals, RSCPA, Suurbritannia). Võrgustiku tegevus aitab ELFil parandada Eesti valmisolekut võimalike naftareostuste tõrjeks ja vajadusel minna abiks väljaspool Eestit toimivate õnnetuste likvideerimisele.

Detsembri keskel osales ELF projektijuht Antti Asu noorteüritusel „Simpel session“ ELF oli esindatud kaaseksponendina pikaajalise koostööpartneri Ripcurl boksis. Ürituse külastajatele tutvustati ELF-i naftareostustõrjealaseid tegevusi ning värvati uusi vabatahtlikke. Kokku liitus ELFi vabatahtlike andmebaasiga ühe päeva jooksul 60 uut vabatahtlikku.

Tulenevalt Päästeameti ja ELF-i vahel sõlmitud lepingust käivitati 2008. aastal vabatahtlike koolitamine ka metsatulekahjude kustutamiseks (abipäästjate koolitus). Vabatahtlikele suunatud 2-päevaseid ja 16-tunniseid abipäästjate koolitusi toimus 2008. aastal kokku 3, mille raames koolitati kokku 58 vabatahtlikku. Koolitused on toimunud järgnevalt: Tõrvandis 25.-26.10.2008, osales 18 vabatahtlikku; Pärnus 29.-30.11.2008, osales 19 vabatahtlikku; Tallinnas 13.-14.12.2008, osales 21 vabatahtlikku. Koolitused jätkuvad 2009. aastal. Samuti on Soome WWF ja sealne Päästeamet kutsunud ELF-i ühisõppustele Soome linnuhaigla (BCU) kasutamise seadmisel ja ELF nõustab Eesti Päästeametit vastava inventari soetamisel.

1.-2. nov. toimus vabatahtlike grupijuhtide kahepäevane esmaabi koolitus Matsalus.

ELFi andmebaasis on detsember 2008 seisuga 1033 vabatahtlikku.

Projekti juhid: Agni Kaldma ja Antti Asu.

Rahvusvahelise konverentsi *Effects of Oil on Wildlife 2009* Tallinnas ettevalmistus

Eestimaa Looduse Fondile tehti ettepanek rahvusvahelise konverentsi „Nafta mõju elusloodusele“ („*Effects of Oil on Wildlife 2009*“) korraldamiseks Tallinnas. Tegemist on ülemaailmse üritusega, mis toimub 2009. aastal juba kümnendat korda. Alates esimesest konverentsist 1982. aastal on konverents pälvinud rahvusvahelise tunnustuse kui naftareostusega kaasneva eluslooduse pääste ja reostustõrjeks valmisoleku peamine üritus, mis pakub laialdast teemavaldkonda ning kõrget teaduslikku taset. Siiani on konverentsi korraldatud vaid kaks korda väljaspool Ameerika Ühendriike: aastal 2003 Hamburgis Saksamaal ja aastal 2005 St John'is Kanadas. Konverentsist võtavad osa paljude riikide teadlased, ametiisikud ja kolmanda sektori esindajad, keda võib kindlasti pidada merereostusvaldkonna tipptegijateks terves maailmas. Nimetatud konverentsi korraldamise usaldamine Eestile on ilmselgelt austusavaldus ning samas ka usalduse ülesnäitamine Eesti

suhtes rahvusvaheliste organisatsioonide poolt. Konverentsi toimumisaeg on 2009 aasta 5. - 9. oktoober.

Tegevuste arendamisel on koostatud mitmed rahastustaotlused, millest sõltuvad tegevused nii 2009 kui ka 2010. aastal. UNESCO osalusprogrammile esitati jaanuaris ELFi poolt taotlus, et analüüsida ja koostada ettepanekud Eesti valmisoleku kohta merereostusest tuleneva hädaolukorra puhul. Positiivse tulemuse korral viib ELF koostöös Keskkonnaõiguse Keskusega (KÕK) läbi uuringu, kuidas on Eestis merereostuse vastu valmistatud ning millised on vajakajäämised õigusaktides ning reostustõrje tehnikas. Käesoleva ajani antud rahastustaotluse tulemused teada ei ole. INTERREG IVA esitati taotlus naftaprojekti arendamiseks koostöös Eesti, Soome ja Rootsi ametkondade, ülikoolide ning kolmanda sektoriga aastateks 2009 kuni 2011. Esimest taotlusvooru projekt ei läbinud formaalsuste vastu eksimise tõttu, uus taotlus esitatakse märtsi 2009 taotlusvooru.

Oluliseks peame Tallinna linna otsust kinnitada Tallinna keskkonnahariduse arengukava aastateks 2008 - 2014, mille kohaselt on kavas ka ELFi vabatahtlike keskuse loomise toetamine. See annab aluse konkreetsemaks tegevuste kavandamiseks Tallinnas.

Järjest enam on mõeldud kaasata ka venekeelset elanikkonda ELF-i vabatahtlike tegevusse. Eelläbirääkimised Päästeameti koolitusbüroodega sellel teemal on juba toimunud ja otsitakse võimalikke rahastusallikaid.

Mets

Mets elab – Eesti metsades kasvab ja elutseb teadlaste hinnangul vähemalt 20 000 liiki elusorganisme. Kõik nad sõltuvad vähemalt mõnes oma elutegevuse etapis metsast ja seal elavatest teistest liikidest. Metsa näol on tegu ühe suurima Eesti rikkusega nii looduslikus kui ka majanduslikus mõttes.

ELFi põhilisteks tegevusteks Eesti metsade kaitsel on: teadmispõhiste säästva metsanduse printsiipide viimine Eesti metsapoliitikasse ja vastavatesse s õigusaktidesse; koostöös erametsaomanikega säästliku metsamajandamise edendamine; koostöö metsafirmadega läbipaistva metsandussektori nimel; koostöö RMK-ga säästva metsanduse põhimõtete rakendamiseks riigimetsas; väärtuslike metsade inventeerimine; Eesti metsanduse ja metsade kaitsega seonduva jälgimine ja probleemidele tähelepanu juhtimine. Viimase 3 aasta tegevused on toimunud ELFi ja WWF Rootsi vahelise koostööprojekti raames, kuid 2008. aastal on lisandunud ka KIKi toetus. Metsaprogrammi juht: Kaupo Kohv; tasustatud kaastöötajad: Liis Kuresoo, Anneli Palo, Mari Kaisel ja Ivar Tamm. Lisaks nõustavad programmi tegevusi vabatahtlikkuse alusel mitmed teadus- ja riigiasutuste kui ka erasektori töötajad.

2008.aasta tegevusaruanne metsaprogrammis

Õigusloome

2008.aasta esimesel poolel kujunes keskseks tegevuseks osalemine 2009 aasta jaanuarist kehtima hakanud metsaseaduse väljatöötamisel. Seaduse muutmise detailsema plaaniga tuli Keskkonnaministeerium välja 2008 aasta jaanuaris. Väljakäidud eelnõu kohaselt oli plaanis näiteks kaotada seadusest majandamiskava, võtta kasutusele segapuistute kaalutud raievanused, kaotada kaitsemetsade kategooria, viia raieparameetrite määramine Riigikogu pädevusest välja. Mitmete plaanitud muudatuste laiem mõju oli jäetud analüüsimata ja seetõttu oli seaduseelnõu äärmiselt toores ja oma olemuselt metsade kaitset ja säästvat majandamist mittetoetav. Keskkonnaministeeriumi soovimatusest keskkonnaorganisatsioonidega asju arutada tingituna algatas ELF koostöös teiste

keskkonnaorganisatsioonidega avaliku kampaania uue seaduse vastu. Kampaania käigus saatsid 5 Soome ja Rootsi keskkonnaorganisatsiooni avaliku kirja ka Eesti avalikkusele, kus nad kritiseerisid Skandinaavia metsandusmudelit -kui jätkusuutmatut ja Eestile sobimatut. Samuti liitus vastuseisuga uuele metsaseadusele Eesti Loodusuurijate Selts, lisaks mitmed loodusteadlased. Kampaania kulmineerud ELFi esindaja osavõtuga poliitilisest väitlussaatest „FOORUM”. Kampaania tulemusena alustas Keskkonnaministeerium EKO-ga uuesti läbirääkimisi, mis päädis 5. juunil peetud aruteluga, kus vastuvõetud otsused protokolliti ja avalikustati. Kokkuleppe kõige olulisemad punktid olid järgmised:

- 1) majandamiskava ei tehta omanikule ainult siis, kui omanik sellest otseselt keeldub;
- 2) hakatakse uuesti jälgima, et eri kinnistutel asuvate raielankide liitumisel ei ületaks lageraielangi pindala maksimaalset lubatud pindala;
- 3) raieparameetrid jäetakse seadusesse;
- 4) tagatakse raieerisused enamusele senistele kaitsemetsadele;
- 5) seadusesse tuuakse paindlikumalt tagasi valikraie mõiste.

Kõik vastavad kokkulepped jõudsid ka detsembris Riigikogus heaks kiidetud seadusesse. Lisaks kokkulepitule jõudis seadusesse ka nõue, et kõikidel metsamaterjaliga toimuvatel tehingutel peavad juures olema metsateatiste numbrid e. metsamaterjal peab igal ajahetkel olema seostatav konkreetse raiekohaga metsas.

Riigimetsamajandamise keskuse reform

Paralleelselt seadusandluse muutumisega toimus ka Riigimetsa Majandamise Keskuse struktuuri reformimine. Ka siin jäi ELF pigem kritiseerijaks, kuna reformi läbiviijad ei esitanud avalikkusele ühtegi kompleksset analüüsi, mis konkreetse reformi läbiviimist oleks õigustanud. Reformi peamiseks põhjenduseks oli Riigikontrolli äärmiselt kriitilised auditi tulemused. ELFi hinnangul aga ei olnud reform suunatud leitud puuduste kõrvaldamisele, vaid lähtus eelkõige majandusliku efektiivsuse kriteeriumist. Samas reformi sisulist poolt ELF siiski ei kritiseerinud, kuna ka selleks polnud piisavalt selgeid argumente. Kahjuks pole ka täna veel võimalik hinnata teostatud reformi edukust ja sihipärasust.

Vääriselupaikade kampaania

Aasta alguses alustasime avalikku kampaaniat vääriselupaikade tutvustamiseks, eesmärgiga tõsta üldist teadlikkust ja õhutada metsaomanikke sõlmima vääriselupaikade kaitse lepinguid. Kampaania käigus avaldati koostöös Anneli Paloga mitmeid vääriselupaiku tutvustavaid artikleid, jagati koolidele plakateid ja korraldati koolidele vääriselupaiga teemaline viktoriin.

Tegevused toimusid koostöös Keskkonnaministeeriumi ja SA Erametsakeskusega, Eesti Joonisfilm lubas kasutada multifilmist „Lepatriinude jõulud“ tuttavaks saanud tegelaskujusid. Samuti avaldasid kampaaniamaterjale mitmed meediakanalid, nagu näiteks ilm.ee, Bioneer ja Roheline Värav. Tegevusi rahastati KIKi poolt projekti “Vääriselupaikade tutvustamise kampaania eraisikutele” raames.

Eesti FSC rahvuslik standard

2008 aastal jätkus intensiivselt rahvusliku FSC standardi väljatöötamise protsess. Aasta alguses toimusid viimased 4 arutelu. Kahjuks ei suudetud lõpuni jõuda konsensuseni põlisrahvaste õigusi puudutavates punktides. Lisaks põlisrahvaste teemaatikale osutusid konfliktsemateks teemadeks veel metsakuivenduse ja metsamajandamiskavaga seonduvad teemad. Aprillis, täpsemalt 24. aprill 2008 võttis MTÜ Eesti FSC Töögrupp üldkogu Eesti

FSC rahvusliku standardi vastu. Ülejäänud aasta jooksul toimus selle keeleline toimetamine ja tõlkimine inglise keelde. 2009. aastal tutvustatakse valminud dokumenti laiemale avalikkusele enne selle lõplikku edastamist FSC peakontoris ülevaatamiseks.

Koostöö ettevõtetega

Sügisel 2008 alustas ELF projekti assistendi Liis Kuresoo juhtimisel kordusuuringu läbiviimist, et selgitada, kuidas on kolme aasta jooksul muutunud Eesti ettevõtete puiduvarumise poliitika ja praktika. Uuringu käigus intervjueriti kümnet Eesti ettevõtet, kelle hulgas ka kõik juhtivad puiduvarumisettevõtted. Lisaks intervjuudele on dokumendi osaks ka üldine analüütiline ülevaade metsanduse arengust Eestis viimase 3 aasta jooksul. Ülevaate valmimine on planeeritud 2009. aasta algusse.

Suurimad väljakutsed ja tegevused 2009 aastal

- 1) FSC standardi esitamine rahvusvahelisele FSC-le.** Aasta alguses ilmnes, et enne rahvusliku standardi esitamist rahvusvahelisele FSC-le peab see läbima nn välitestid ja olema seejärel 60 päeva avalikul väljapanekul. Just välitestide nõue võib põhjustada rahvusliku standardi esitamise venimist. Samas on rahvusliku standardi jõustumine Eestis ELFi üks pikaajalisemaid prioriteete. Lisaks rahvuslikule standardile on ELFi fookuses ka FSC kontrollitud puidu standard, mis ei luba varuda nt. puitu, mis on raiutud kõrge kaitseväärtusega metsadest – Eesti oludes näiteks vääriselupaikadest.
- 2) Eesti metsanduse arengukava 2020 protsess.** 2009. aastal peaks Vabariigi Valitsuse heaks kiitmisel alustatama uue arengukava koostamist. Ka ELF-l on rahalised võimalused (KIKi toetatav projekt „Majandatavates metsade bioloogilise mitmekesisuse hoidmise meetmete tulemuslikkuse hindamine ja tulevikusuundumuste määratlemine“ ja WWF Rootsi toetus ELFi metsaprogrammile) sellesse protsessi sisendi andmiseks olemas. Eeldatavalt tõstatuvad teravate teemadena: raievanuste ja raiemahtude temaatika; range kaitsega metsade vajakute küsimus, metsandusliku planeeringu roll ja tähtsus tulevikus, metsateatise kui keskkonnaloa küsimus e. kas metsateatisega planeeritud tegevuste puhul võib teatud tingimustel nõuda keskkonnamõjude hinnangut.
- 3) Metsakuivendus.** ELFi eesmärk on 2009 aastal koondada olemasolev informatsioon kuivenduse keskkonnamõju kohta. Vastava info alusel plaanitakse läbi viia ka vähemalt 3 koolitust kuivendusprojektidega otseselt seotud institutsioonide töötajatele. Tegevusi rahastatakse KIKi projektist „Ülevaade metsakuivenduse mõjust metsaökosüsteemile.“ Projekti käivitamisel 2008. aasta sügisel koondas valdkonda käsitlevat teaduskirjandust Mari Kaisel.
- 4) Vääriselupaigad.** ELF jätkab ka 2009 aastal tööd vääriselupaikade temaatikaga. Peamiseks väljakutseks on läbi viia veel üks selgepiiriline uuring vääriselupaikade hävimise hindamiseks. Samuti on ELFi üks tulevikueesmärke koolitada välja metsakorraldajaid vääriselupaikadest looduses ära tundma. Võimaluse korral plaanitakse vastava tegevusega alustada juba aastal 2009.
- 5) Koostöö ettevõtetega.** Jätkub 2008 aasta sügisel alustatud koostööprojekt ettevõtetega, mille käigus viiakse läbi ühisauditid 10 ettevõttega. Lisaks tihedamatele sidemetele aitab see ELFi inimestel paremini mõista metsanduses töötavate firmade probleeme ja vaatenurka asjadele, sh. looduskaitsele piirangutele. Sidemete parandamiseks on planeeritud ka ühisseminari toimumine 2009 aastal.
- 6) Koostöö erametsaomanikega.** ELF ei ole siiani saavutanud piisavalt otsekontakte erametsaomanikega. Sel aastal on plaanis läbi viia vähemalt 2 koolitust

erametsaomanikele looduskaitse teemadel. Eesmärk on saada kontakte omanikega ja samuti tõsta erametsaomanike teadlikkust looduskaitse olemusest.

Männiku oja ökoloogiliste tingimuste taastamine

Eestis on enamus vooluveekogudest inimese poolt muudetud, eelkõige nende maaparandusliku väärtuse suurendamiseks. Sellest tulenevalt on vähenenud vooluvete bioloogiline väärtus ning sisuliselt on kadunud looduslikult toimivate ökosüsteemide funktsioonid – kalavarude taastootmine, veerežiimi regulatsioon, vee puhastamine jmt. Merre suubuvate ojade-jõgede seisund on ka oluliseks maismaa märgalade ja Läänemere seisundi tagajaks ning ühenduslüliks.

Männiku oja ökoloogiliste tingimuste taastamise projekti finantseerib Rootsi WWF M-Magazinet lugejate hulgas korraldatud korjandusega kogutud vahenditest. Projekti täiendavaks finantseerijaks oli Keskkonnainvesteeringute Keskus, mis toetas läbi Riikliku Looduskaitsekeskuse ojal planeeritud tööde tehnilise projekti valmimist.

Projekti eesmärgiks on jõeökosüsteemi taastamise näidisala loomine Männiku oja, kus demonstreeritakse ökosüsteemi funktsioonide taastamise võimalikke meetmeid ning tegeletakse üldise teadlikkuse tõstmisega meie väikevooluveekogudega seotud probleemidest.

Algselt oli projekt planeeritud lõppema 2008. aasta jooksul. See sisaldas vajalike meetmete tehnilise projekti valmimist; ökoloogiliste rajatiste tegemist Männiku oja suudmeosas 1,5 kilomeetri ulatuses; oja ökoloogilise seisundi parandamiseks vajalike tegevuste läbiviimiseks talgulaagri korraldamist; elustiku inventuure tegevuste ökoloogilise mõju hindamiseks; vooluveekogusid tutvustava brošüüri trükkimist ning vooluveekogude kohta seminari korraldamist.

2008. aasta lõpuks oli planeeritud töödest valminud tehniline projekt ning selles planeeritud töödest rajatud 18 paiskarestikku ning 3 kiil- ja puistangkarestikku, mis on orienteeruvalt 1/3 planeeritud tööde mahust. Kõiki planeeritud töid ei olnud võimalik teostada ekstreemsete ilmastikuolude tõttu. Augustis ja septembris 2008 oli sademete hulk üle kahe korra keskmisest kõrgem, mis muutis ligipääsuteed oja läbipääsmatuteks. Samuti tõstis see veetaseme küllaltki kõrgele, mis oleks täiendavalt takistanud veesiseste struktuuride rajamist. Seetõttu oli otstarbekas lükata tööde lõpetamine 2009. aasta suvise madalveeperioodini. Täiendavalt annab selline ajastus võimaluse jälgida, kuivõrd hästi toimivad ja püsivad juba rajatud struktuurid ning neid vajaduse korral täiendada.

Talgulaager toimus 17-20. juulini ning osales 13 inimest. Töö käigus puhastati jõeäärne tee võsast, et võimaldada jõe ehitustehnika ligipääs. Samuti puhastati setetest meriforelli kudekoelmuid ning rajati kaks esimest paiskarestikku.

Koostöös Tartu Ülikooli Mereinstituudi ning MTÜ Lutraga viidi läbi elustiku inventuurid (rõhuga meriforellile ning jõevähile). Lisaks kvantitatiivsetele andmetele koostati ekspertide poolt ka ojal vajalike tegevuste meetmepakett, mis oli aluseks vajalike tööde planeerimisel.

Pärnumaal Ojako puhketalus korraldati 9-11. septembrini rahvusvaheline seminar väikevooluveekogude ökoloogilise majandamise kohta, kus osales 27 inimest Eestist, Lätist ja Rootsist. Oluliseks võib pidada, et osalejate seas olid nii maaparanduse kui looduskaitse esindajad, mis võimaldas alustada ka üksteisele oma vaadete selgitamist.

Projekti plaanis mitte arvestatud aspektina selgus oktoobris, et Männiku ojal toimub intensiivne meriforelli röövpüük, peamiselt elektriliste püügivahenditega. Röövpüügiperiood kestis oktoobri algusest kuni novembri lõpuni ning selle aja jooksul õnnestus fikseerida vähemalt kolme röövpüüdjate rühma viibimine jõel, kellest kaks olid regulaarsed. Koostöös kohalike elanikega õnnestus tabada ka üks elektripüügivahend koos kahe püütud kalaga. Kahjuks ei õnnestunud tabada ühtegi röövpüüdjat ennast, kuid kolmel

korral oli põhjust kutsuda appi Keskkonnainspeksiooni töötajad, mis osutus nende saabumiseks vajaliku ligi tunni aja tõttu ebaefektiivseks.

Kuna 2008. aastal ei õnnestunud projekti lõpuni viia, siis on tööde lõpetamine planeeritud 2009 aastasse. Kevad-talvel valmib vooluveekogude brošüür. Tagamaks ökoloogiliste rajatiste valmimise oleme planeerinud materjali veo jõekaldale talviseks külmunud pinnasega perioodiks, mis väldiks suvisest liigveest tulenevaid ohtusid projekti õnnestumisele.

Täiendavate aspektidena on planeeritud laiendada projekti tegevusi ka röövpüüdjate efektiivsemale tabamisele. Selleks on olemas kokkulepe Keskkonnainspeksiooniga tegemaks KIKi ühine projektitaotlus eesmärgiga muretseda seadmed röövpüüdjate tegevuse fikseerimiseks.

Samuti on planeeritud ühise õppereisi korraldamine Rootsi, kus osaleksid RMK jt. maaparanduse spetsialistid, tutvumaks ökoloogiliste lahendustega maaparanduspraktika ja looduskaitse eesmärkide ühildamiseks. Kahjuks sõltuvad nii röövpüüdjate tabamine kui ka õppereis konkreetselt finantsvahendite leidmisest, mis võib osutada keeruliseks, tingimustes kus KIKi rahastuse olemasolu on ebaselge.

Projektijuht: Heikki Luhamaa.

Märgalad

Paljudel Eesti märgaladel – eelkõige rabades – kaevandatakse turvast. 2005. aastani oli see kavandatud mahus, mis ületas viiekordselt turba tegelikku juurdekasvu. Hulgaliselt on kraavitatud soid, kus on juba kaotanud nii loodus kui ka tulu lootnud inimene – metsade juurdekasv pole suurenenud, turbakaevandamine pole pihta hakanud, veerežiim ja sooliikide elupaigad on aga kahjustunud. Samas on Eestis veel hindamata umbes 8000 soo seisund – me ei tea, kas ja kuivõrd nende kooslused ja liigid on looduskaitsele väärtuslikud. Lisaks on märgalade puhul olulised ka nende kohaliku elukeskkonda kujundavad omadused – märgala kui puhta vee reservuaar, lokaalse veerežiimi hoidja ja kliima kujundaja. Aastatel 2005-2008 on ELF järjepidevalt otsinud võimalusi panustada üldtoodud probleemide lahendamisse.

Märgalade taastamine

2005. aastal valiti välja ühe alana, kus viia läbi vajalikud eeluuringud soo taastamiseks, Kuresoo – üks Eesti suurimaid suhteliselt hästi säilinud kompaktsid soid. Soomaa rahvuspargis paikneva Kuresoo kogupindala on ligikaudu 11 tuhat hektarit ning tal on õnnestunud jääda inimõjast, mis rabade puhul väljendub tüüpiliselt kuivendusest, suhteliselt puutumata. Siiski on kohati vahepealne kuivendusvaimustus jätnud jäljed ka Kuresoo äärealadele, kohati on kuivendatud rabamassiivi ümbritsevaid siirdesoid. Üheks selliseks kunagiseks kuivendusobjektiks on ka ELF-i taastamisprojekti ala, mis asub Kuresoo kaguosas ja on ligikaudu 53 ha suurune.

Tegevuste rahastuseks esitati novembris 2005. aastal taotlus Interreg IIIA programmi ja see sai positiivse vastuse. Ala kohta koostati 2006-2007 aastatel järgnevad tööd: ala seisundi fikseerimine; taastamiskava; ehitusprojekt; jätkuprojekt (taastamistööde läbiviimine).

Jätkuprojektina kavandati rahastuse hankimist ulatuslikeks taastamistöödeks Edela-Eestis Nigula raba, Ruunasoo, Valgeraba, Kuresoo kuivendatud osades ja tegevuste kavandamiseks Parika ja Lavassaare soodes. Projekti koostamisel tehti koostööd Tallinna Ökoloogia Instituudi, RMK ja Riikliku Looduskaitsekeskusega ja jaanuaris esitati taotlus Euroopa Komisjoni LIFE+ taotlusvooru. Kahjuks sai taotlus negatiivse hinnangu, kuid endiselt jätkatakse rahastuse otsimist nimetatud aladel tööde läbiviimiseks.

Ühtlasi on Tartu Ülikooli Ökoloogia ja Maateaduste Instituudi poolt alustatud Kuresoos ja

Valgerabas kasvuhoonegaaside CO₂, CH₄ ja N₂O voogude mõõtmist, mis annavad võimaluse hinnata kuivenduse ja maakasutuse muutuste mõjusid Eesti soodele, eelkõige siis nimetatud alade näidetel. Tegevustes osaleb doktorandina Jüri-Ott Salm.

Teise suurema tegevusena viiakse läbi Sirtsu, Agusalu ja Muraka looduskaitsealadele rajatud kuivenduskraavide inventuur, andes selle tulemusena eksperthinnangud nende hooldamise vajaduse, võimaluste ja/või piirangute kohta. Sealjuures antakse soovitusid ka loodusliku veerežiimi taastamiseks. Tööde läbiviimine on plaanis 2009. aasta kevadel ja suvel. Tööde tellija on Riiklik Looduskaitsekeskus ja neid rahastab KIK.

Vabatahtlikkuse alusel on ELFi tegevusi nõustamas Marko Kohv.

Soode inventeerimine

Detsembris saabus kauaoodatud vastus Rahandusministeeriumist – positiivse rahastusotsuse sai Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismile 2006. aastal esitatud taotlus 8000 Eestis veel hindamata soo inventeerimiseks.

Projekti tegevused hõlmavad järgnevat:

- ligi 8000 eri tüüpi soo väliinventuuri, mille eesmärgiks on saada täielik ülevaade nende kooslustest ja looduskaitsealadest väärtustest;
- Eesti märgalade andmebaasi täiendamist, vahetades asjakohaseid andmeid Keskkonnaministeeriumi Natura 2000 andmebaasiga ja EELISE andmebaasiga (keskkonnaregistriga);
- soovitude koostamist soode kaitseks ja kasutamiseks;
- projekti tulemuste kirjastamist - sh ülevaatekogumiku koostamist Eesti soode seisundist nii eesti kui inglise keeles;
- soode väärtustele ja kaitsemeetmetele keskenduva rahvusvahelise konverentsi korraldamist.

Algav projekt põhineb 1997. aastal Maailmapanga ja Eesti Vabariigi Valitsuse põllumajandusprojekti raames Norra valitsuse poolt rahastatud projekti "Eesti märgalade kaitse- ja majandamise strateegia" tulemustel ja kogemustel. Projekt kestab 2011 aasta aprillini.

Teised looduskaitsealised tegevused

Loodushoiutööd

ELF-i talgud 2008. aastal

Lõppenud aasta oli ELFi talguaastate seas üks toimekamaid. Kokku toimus 28 talguüritust 23-s erinevas paigas: Luua, Kaugatoma-Lõo MKA, Otepää Looduspark (talguid 2), Loode tammik (Saaremaa), Karula RP (2), Hiiumaa laiud, Männiku oja (Tõstamaa), Vilsandi, Laelatu puisniit (2), Laidevahe LKA, Tiharu puisniit (Hiiumaa), Alam-Pedja LKA (3), Kumari laid (Matsalu RP), Üügu pank (Muumaa), Hobulaid, Atla (Saaremaa), Koiva-Mustjõe MKA, Luitemaa LKA, Haeska (Matsalu RP), Haanja LP, Vaitka (Koiva-Mustjõe MKA), Manilaid, Mudaste (Hiiumaa).

Kokku osales talgutel 412 vabatahtlikku, kes panustasid looduse heaks 4596 tundi tööd. Talgutööd olid suunatud põhiliselt pärandkoosluste hooldamisele ja taastamisele: niitmine, võsavõtmine, karjaaedade ehitus ja kopratammide lõhkumine. Kuid istutati ka metsa, taastati veekogu looduslikku seisundit, hooldati kõre sigimistiike ja tehti heakorratoid. Pärandkooslusi hooldati 16,5 ha ja taastati kas otseselt või kaudselt (karjaiaia ehitus) kokku 97 ha ulatuses. Talgulised löid käe külge loopealsetel, puis-, ranna-, lammi-, aru- ja märgadel niitudel.

Talgute läbiviimisel ja kohapealsel korraldamisel löid kaasa 24 talgujuhti. Hooaja eel toimus talgujuhtidele koolitus üldistest looduskaitse teemadest (lektorid Uudo Timm ja Kaja Lotman), esmaabi kursus ning esmakordselt ka praktilised esmaabi õppused.

Avalikkusele olid osalemiseks avatud 22 talgud. Ülejäänud üritustel osalesid sõpruskonnad, vabaihendused ja ettevõtted. Mitmetel talgutel töötasid eestlastega kõrvuti ka talgulised teistest riikidest (nt Hispaania, Saksamaa, Prantsusmaa, Austria). Üks talgugrupp saabus BTCV (British Trust for Conservation Volunteers) vahendusel Suurbritanniast. Osalejaterohkeimal Haeska talgutel aitasid puisniitu taastada 40 noort koguni neljast erinevast Euroopa riigist.

Talgute korraldamist rahastasid SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), Riiklik Looduskaitsekeskus, Rootsi-WWF, talgutel osalejad ning eraisikust toetaja Fred Raju. ELFi koostööpartnerid talgute korraldamisel olid: Riiklik Looduskaitsekeskus, LKÜ Kotkas, Pärandkoosluste Kaitse Ühing, MTÜ Laidevahe Loodus, BTCV, MTÜ Toetuspunkt, Luua Metsanduskool, MTÜ HeadEst, Tuulingu talu ning paljud teised maaomanikud ja -valdajad, toidupoolise, peavarju ja muu tarviliku eest hoolitsejad.

2008. aastal käivitus talgute uuenenud kodulehekülj uus asukohas (www.talgud.ee) ning talguhuvilisi koondav infolist Talguteataja (aasta lõpuks üle 400 liitunu). Veebilehel on nüüd võimalus saada ülevaade talgute toimumispaikadest kaardil (*GoogleMaps*).

Aastatel 2001-2008 on ELFi korraldusel toimunud kokku 158 talguüritust, millel on 3066 osalise abiga tehtud 24 076 tundi vabatahtlikku tööd. Seega aastas keskmiselt 20 üritust, 383 osaleja ja 3010 töötunniga.

2009. aastal jätkuvad talgud senises mahus. Talgute korraldamist toetavad KIK ja Vabaihenduste Fond (VÜF). VÜF toetab 2009. aastast algavat projekti „ELFi talgutegevusse vabatahtlike kaasamise parandamine“ kahe aasta jooksul 421 580 krooniga. Projekt annab hea võimaluse lisaks igapäevasele talgute korraldamisele suunata tähelepanu ja vahendeid ka talgutegevuste pikaajalisemale arendamisele. Põhirõhk on suunatud vabatahtlike paremale kaasamisele nii talgulistena, talgujuhtidena kui abilistena talguprojekti korralduslikes küsimustes.

Projekti raames laiendatakse koostöövõrgustikku ja potentsiaalset rahastusallikate baasi, tehakse algust talgutega väiksemate võimalustega elanikkonna gruppidele ning arendatakse ja tutvustatakse talgute veebilehte ja Talguteatajat. Samuti soetatakse talguteks vajalikke tööriistu ning täiendatakse väliköögi- ja laagrivarustust.

Talguprojekti töötajad 2008. aastal: projektijuht oli Tarmo Tüür, osalise koormusega löi kaasa Siim Kuresoo.

Alam-Pedja looduskaitseala

ELFi soetatud vahendite abil on varasemalt hooldatud ja niidetud ligikaudu 300 ha poollooduslikke kooslusi – jõeluhtasid – Alam-Pedja looduskaitsealal koostöös looduskaitseühinguga Kotkas. Hetkel on Maailma Looduse Fondi (WWF) toetusel soetatud niidukid reservis ja kasutatakse LKÜ Kotkas valduses olevaid uusi niidukeid.

Saaremaa

2003. a alustatud projektide “Kesselaid” ja “Rohumaade hooldus” raames jätkuvad hooldustööd Saaremaa kõrge väärtusega puisniitudel Tagamõisas ja Viidumäe looduskaitsealal ning Kesselaiul. Tegevusi viivad läbi kohalikud elanikud loodushoiutoetuste ja ELFi poolt soetatud riistvara toel. Kesselaiul jätkusid Riikliku Looduskaitsekeskuse hinnangul tööd sarnaselt 2006 ja 2007. aastate mahtudega – 2008. aastal hooldati ELFi abil varasemalt soetatud traktori ja niiduki abil 4 ha rannaniitu ja pea 9 ha loopealset. Tagamõisas on väiketraktor ja võsalõikaja samuti endiselt töös. Lümända mees Leonhard Meri niitis seal nende abil ja LKK lepingute toel 2008. a. ca 13 ha puisniitu ja harvendas 1 ha võsa.

Liigi- ja koosluste kaitse

ELFi looduskaitse-andmebaas hõlmab enamikku Eesti elupaigatüüpe ja loodusväärtusi. Läbi viidud üle-eestiliste inventuuride [põlismetsad (1993-1996); puisniidud (1995-1996); märgalad (1996-1998); niidud (1999-2001) jt.] andmed on täielikult digitaliseeritud ja süstematiseeritud. Andmebaas koosneb 31.12.2008 seisuga 9785 kirjest (millele lisandub üle 6000 niidukirje), iga kirje on ühe konkreetse elupaiga kohta (hõlmab tavaliselt 0,5 – 100 ha) ja sisaldab andmeid selle seisundi, väärtuste ja liigilise koosseisu kohta. Andmebaas vastab Euroopa kriteeriumitele ja võimaldab selle kasutust riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Oluline on, et kogutud teave ei jääks üksnes ajalooliseks väärtuseks, vaid seda kasutatakse ka igapäevases looduskaitsealases töös uute kaitsealade rajamisel, Natura 2000 loodushoiualade võrgustiku määratlemisel, planeeringute jälgimisel jne. Väljavõtted kaitstavate liikide ja väärtuslike koosluste kohta on edastatud Keskkonnaregistrile (EELIS), Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonnale, Euroopa Komisjonile jt asjakohastele institutsioonidele, aga ka Eesti flora levikuatlasele (Tartu 2005). ELFi andmebaas on oluline, püüdmaks tagada Natura 2000 protsessi objektiivsus looduskaitsealastest aspektidest lähtuvalt. Samuti on oluline seirata Natura kriteeriumite täitmist Eesti riigi ja arendajate poolt (arendustegevus, sh planeeringud; riikliku ülevaate koostamine Natura-alade kaitse osas; Natura-aladel loodushoiutööde rahastamine). Nendele tegevustele aitab kaasa osalemine Eesti-sisestes ja rahvusvahelistes koostöövõrgustikes (Eesti Keskkonnaühenduste Koda, WWF, CEEWEB, IUCN).

2005.a novembris valmis ELFi koostöös Pärandkoosluste Kaitse Ühingu, Eesti Loodushoiu Keskuse ning teiste keskkonnaorganisatsioonide ja ekspertidega nn Natura 2000 varinimestik. Varinimestikus on 628 suuremat ja väiksemat ala, kokku 845 km². Seega moodustavad varialad ca 1,8% Eesti pindalast (lisaks "ametlike" Natura-eelvalikualade 16%-le). 2008.a kevadel toimus Keskkonnaministeeriumis koos endiste keskkonnateenistuste ja LKK-ga 15 nõupidamist iga maakonna varialade kohta ning paljude puhul on algatatud või algatamisel protseduurid nende lülitamiseks Natura 2000 võrgustikku. Nende arutelude eel ja järel oleme varinimestikku ka kriitiliselt üle vaadanud, parandanud ja täiendanud. Varinimestiku teine, uuendatud versioon pidanuks valmima 2008.a lõpuks. Et aga Euroopa Komisjon võttis 12. detsembril 2008.a vastu boreaalse regiooni Natura-alade parandatud ja täiendatud nimistu, siis tuleb varinimestik veelkord üle vaadata ning kohandada ametlike Natura-alade piirimuutustega.

ELF osales ka Loodusdirektiivi artikli 17 järgse Natura-alade seirearuande avalikustamise protsessis. Esitatud kommentaarid olid mõlemapidised – mõnede elupaigatüüpide seisundit oli hinnatud põhjendamatult soodsaks, mõne teise oma aga liiga negatiivseks.

Samuti toetab tegevuste läbiviimist projektis „Eestimaa Looduse Fondi juhtimisvõimekuse tõstmine, eestkostetegevuse kvaliteedi parandamine ja avaliku vastutavuse suurendamine” ette nähtud investeeringud ELFi arvutiriist- ja tarkvarasse, mida toetab Vabariigivõimade Fond, mis on rahastatud Islandi, Liechtensteini ja Norra poolt EMP finantsmehhanismi ning Norra finantsmehhanismi vahendusel.

Tegevusi toetas 2002-2004 Prins Bernhard Foundation (Holland) läbi Milieukontakt Oost-Euroopa. Tegevuste jätkamist toetas 2005-2006 Keskkonnainvesteeringute Keskus. ELFi ekspertide tegevus 2007. ja 2008. aastal oli suuresti vabatahtlik. Tegevusi korraldab looduskaitse ekspert Eerik Leibak.

Suurupi looduskaitseala moodustamine

Alates 2007. aastast on ELF ühes EKOga jälginud Suurupis toimuvat, kus on ekspertiiside kohaselt nii Eesti kui ka Euroopa mõistes tähtsaid kooslusi ja loomaliike. Ehkki keskkonnaministerium on jätkanud looduskaitseala loomise menetlust, pole 2008. aasta lõpul kaitseala loomisega veel ühele poole jõutud.

Liigikaitse

Lendorav

Lendorava projekti põhieesmärgiks on olnud ja jääb ka tulevikus aktuaalse info kogumine lendorava esinemispaikade kohta. Selleks inventeeritakse lendoravatele sobivaid metsi eelkõige praegu teadaolevate ja lendoravate varasemate esinemiskohtade ümbruses. Praegu on teada ca 80 lendorava leiukohta.

2008-2009. aastate lendorava tööd jagunevad järgmisteks etappideks:

- Raadiotelemeetrilised uuringud

2007. aastast on lendoravate elupaikade ja loomade liikumise jälgimiseks kasutatud raadiotelemeetrilist jälgimist. Selle käigus püütakse saada vastuseid, kas lendoravad ületavad lagedaid alasid ja noorendikke, kui suurel alal nad ringi liiguvad, kui sageli ja millal nad kasutavad peale haavaõõnsuste ka teisi kohti pesapaikadena. Samuti saab leida raadiomärgistatud emasloomade järgi nende pesi, kus pojad üles kasvatatakse ning märgistatud noorloomade jälgimine võimaldab teada saada, kui suur on nende suremus, kes on peamised vaenlased ja kui kaugele nad kodukohast levivad. Need aspektid on kaitse edukaks korraldamiseks väga olulised kuid seni teadmata. Varjatud eluviisiga loomade puhul ei ole praktiliselt teisi võimalusi nende küsimustele vastuste saamiseks kui raadiotelemeetrilised uuringud. Nende uuringute läbiviimiseks on 2009. aastal vajalik muretseda üks uus raadiovastuvõtja koos vajaliku antenniga, mille maksumus on ca 30 000 krooni. Öises metsas loomade tegevuse jälgimiseks on vajalik muretseda ka öövaatlusseade (binokkel), mis maksab ca 10 – 13 000 krooni.

- Lendorava leiukohtade inventuur

Lendoravad elavad reeglina vanades segametsades, kus leidub üle 65 aasta vanuseid õõnsaid haabasid. Kuna igal aastal osa pesapuid hävib tormide, raiete läbi või muutuvad muul põhjusel kasutuskõlbmatuks, otsivad lendoravad endale lähikonnas uusi pesapuid. Uute elupaikade leidmiseks on ELF inventeerinud varasemate leiukohtade piirkondades lendoravatele sobivaid metsi. Viimastel aastatel on eelisjärjekorras kontrollitud raietesse kavandatud metsi ning jätkuvalt riigi omandis olevaid reformimata metsi et ennetada

elupaikade hävitamist. 2009. aastal on kavas inventuurid nii Virumaal kui ka Võrumaal. Inventuuride läbiviimist on aidanud rahastada LKK.

- Lendoravate elupaiganõudluste uuring.

Lendoravad ei asusta igasuguseid haavikuid ega neis leiduvaid õõnsusi. Selgitamaks lendoravate nõudlust pesaõõnsusele ja peaspuude ümbrusele on vajalik detailselt kirjeldada nii õõnsusi kui ka ümbritsevat metsa. Õõnsuste leidmist hõlbustab tugeva valgusjõuga binokkel. Sageli on kasutatavad õõnsused küllalt sügavad või selle ava selline, et ei ole võimalik peegliga õõnsusse vaadata. Selliste õõnsuste sisemuses toimuva kontrollimiseks on vajalik fiiberoptilise sondiga endoskoop.

Detsembris algatati interneti põhine kampaania ülal nimetatud vahendite soetamiseks rahastuse leidmiseks.

Lendoravate ööpäevase aktiivsuse registreerimiseks on võetud kasutusele fotolõks, mille soetamist toetas 2007. aastal Eesti Olympus OÜ.

Koostöös Eesti Looduseuurijate Seltsiga on alustatud lendoravatele pesapakkude valmistamist ja paigaldamist lendorava elupaikadesse, kus looduslikke õõnsusi napib. Seda projekti on 2008. aastal rahastanud KIK.

Lisaks on kogutud teavet lendoravate hukkamispõhjuste kohta. Sagedasteks hukkamiste põhjustajateks osutusid nügised. Kuna nügiste arvukus on praegu väga kõrge, on ELF käivitanud KIKi toetusel projektid (Nugis Virumaal I, II) nügiste arvukuse reguleerimiseks lendoravate elupaikades. See on ühtlasi üheks tegevuseks 2007. aastal kinnitatud lendorava kaitse korraldamise tegevuskavas. Vaatamata ebasobivatele lumeoludele kütiti Virumaa neljast jahipiirkonnast 2007 -2008. aasta jahihooajal 29 nügist. Ning 2008. – 2009. aasta jahihooajal ainuüksi raadiosaatjatega märgistatud lendoravate elupaikade lähiümbrusest 15 nügist. Kuna ka metsnügiste kohta viimastel aastatel praktiliselt teavet ei ole kogutud, võeti kütitud nügistelt mitmeteks uuringuteks proove ning lisaks anti nende lihakehad täiendavateks uuringuteks Metsakaitse ja -uudenduskeskuse ulukiseire osakonnale. Nugise projektide käigus viidi läbi jahimeestele koolituspäevi ärgitamaks ka nooremaid jahimehi nügisejahti pidama.

Nahkhiired

Nahkhiirtega seotud tegevused on suunatud Eesti Vabariigi riiklike kohustuste täitmisele. Jätkub käsitiivalistega seotud ekspertisis osalemine, pöördujate nõustamine ja nahkhiirte kaitse korraldamiseks vajaliku teabe kogumine. Koostöös ajakirjanikega kajastati televisioonis, raadios ja kirjutavas pressis nahkhiiri ja nende kaitset. Jätkus infovahetus ELFi poolt hallatavas nahkhiirtehuvililiste listis, sellesse lisandus mitmeid uusi liikmeid. EUROBATSi nõuandekomitee töörühmas, mis kogub ja analüüsib andmeid tuuleturbiinide mõju kohta nahkhiirtele (*Intersessional Working Group on Wind Turbines and Bat Populations*), jätkab osalemist ELFi esindajana Lauri Lutsar. Töörühmal on kavas täiendada tuuleturbiinide ja nahkhiirte probleemaatikat käsitlevaid juhiseid, mille esimene versioon on vastu võetud EUROBATSi liikmesriikide kokkutulekul (resolutsioon 5.6, Ljubljana, 2006). Lähtuvalt juhistest on ELFi nahkhiiretöörühm püüdnud teadvustada vajadust hinnata paigaldatavate tuuleturbiinide mõju nahkhiirtele ja valida tuuleparkide asukohtadeks alasid, kus nahkhiirte hukkamine oleks tõenäoliselt väiksem. Samuti on koostatud arvamus kavandatava Tallinn-Paldiski maantee mõju kohta Vääna-Posti nahkhiirte talvituspaigale, läbi viidud Vihula mõisas talvituvate nahkhiirte uuring. Lisaks viis ELF Riikliku Looduskaitsekeskuse tellimusel läbi 13 mõisapargi nahkhiirte inventuuri, kahe teadaoleva mandri-Eestis asuva tiigilendlase suvekooloonia inventuuri ja koostas inventeerimisandmete analüüsi. Tööde kohta valmib analüüs 2009. aasta veebruariks. Tegevusi kureerib projektijuht Lauri Lutsar.

2004. a. loobus ELF **Läänemere hüljestega** seotud seire, ekspertiisi ja rakendusuringute riiklike tellimuste täitmisest, kuna tellija ei suutnud tagada töö piisavas mahus rahastamist. Jätkuvalt võimaldab ELF nende tööde tegemiseks kasutada hülgeprojekti 15-aastase arendustöö käigus kogutud andmeid ja soetatud töövahendeid (paat, paadikäru, maastikuauto). Koostöö antud vallas toimib Riikliku Looduskaitsekeskusega. Et vajalikud välitööd saaksid toimuda, hoiab ELF soetatud vahendeid töökorras ja võimaldab hülgeeksperdil Ivar Jüssil neid oma töös kasutada.

2004. aastal alustati uue projektiga “**Vaalad Eesti vetes**”, mille käigus hangiti välispartneri toel spetsiaalsed detektorid, et registreerida pringlite esinemist siinsetes vetes. Vahendeid kasutati kevadeni 2006, tööde tulemused andsid tõendeid pringlite esinemise kohta Saaremaa lähistel. Projekt viidi ellu koostöös IFAWi ja Vilsandi Rahvuspargiga.. Tegevused jätkuvad Balti Keskkonnafoorumis projekti „Natura 2000 rakendamine Läänemere idaosas” projekti raames ja detektoreid saab kasutada asendusriistadena.

Kesk- ja Ida-Euroopa looduskaitseorganisatsioonide ühendav võrgustik CEEweb tellis ELF-ilt ülevaate Natura 2000 parimate praktikate rakendamisest Eestis. Natura alade määratlemine ja kinnitamine on enamikus liikmesriikides lõpusirgel, seega on põhitähelepanu suunatud alade kaitse korraldamise ning võrgustiku töö parendamise suunas. Loodus- ja linnudirektiiv kohustavad liikmesriike Natura alade parimaks võimalikuks kaitseks ent kuidas see parim kaitse iga ala puhul välja peaks nägema, on Euroopa Komisjon jätnud iga liikmesriigi otsustada. Seetõttu on CEEweb läbi viimas uuringut, millised on erinevate alade puhul head lahendused ning millised probleemid kaitse korraldajate ette kerkida võivad. ELF otsustas ülevaate jaoks tuua näiteks Karula rahvuspargi märgade niitude hooldamise korraldamise ning Koiva-Mustjõe luha maastikukaitseala niiduhoiduspraktikad.

Ülevaade ELFi ekspertide tehtud looduskaitsealade ekspertisidest, kaitse-eeskirjadest ja kaitsekorralduskavadest:

- Vilsandi rahvuspargi kaitse-eeskiri - Eerik Leibak.
- Piusa jõe ürgoru maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2009-2018 - Kaupo Kohv, Mari Kaisal
- 2008 Koiva-Mustjõe maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2009-2018 - Kaupo Kohv, Mari Kaisal
- 2008 Mustoja maastikukaitseala kaitsekorralduskava - Kaupo Kohv, Mari Kaisal

ELFi keskkonnaõiguse projektide tegevused aastal 2008

Aasta esimesel poolel toimus suuresti keskkonnaõiguste tegevuste lõpetamine ELFi, sh aruannete koostamine rahastajatele ja tegevuste kui ka keskkonna õiguse projekti raames kogunenud vara (raamatud, arvutid, mööbel) ülevõtmine SA-le Keskkonnaõiguse Keskus (KÕK). Siiski toimus uus organisatsioon ELFi kontoris Magasini 3, mis võimaldas koostöö jätkumist – suuresti toimus see EKO üleselt. Samuti korraldas ELFi raamatupidaja KÕKi raamatupidamist ja projektis „Keskkonnavalaste juhtumite õiguslik käsitlemine“ (rahastaja Vabaihenduste Fond) avalike suhete juht Ivar Tamm aitab teavitustööd korraldada.

ELFi tellimisel teostas KÕK järgnevad analüüsid:

- Võrdlev analüüs geneetiliselt muundatud mikroorganismide kasutamise ja piiriülese liikumise seadusandluse kohta Eestis;

- Kihelkonna vallas asuvate Joeli ja Sinilille maaüksuste detailplaneeringu KSH menetluse ning Tallinna halduskohtu otsuse nr 3-7-1308 vastavuse kohta EL loodusdirektiivi nõuetele;
 - Analüüs loodusobjektide õiguslikust kaitsest kaitse alla võtmise menetluse kestel.
- Tööd teostasid Kärt Vaarmari ja Silver Nittim.

Säästev areng

Energeetika ja maavarade kasutus. Eesti üheks suuremaks keskkonnaprobleemiks on praeguse maavarade kaevandamise, eelkõige põlevkivikaevandamise – Eesti peamise elektrienergia tootmisviisiga kaasnevad negatiivsed tagajärjed: keskkonnamõjud (sh süsinikdioksiidi atmosfääri paiskamine), looduslike maastike ja koosluste pöördumatu hävimine kaevandusalade laienemisel. Olulised on ka negatiivsed mõjud kohalikule kogukonnale ja tösiyasi, et kasu tegevustest kohapeal on pikas perspektiivis pea olematu.

Sellest tulenevalt on ELF ärgitanud riiki, energeetikaga tegelevaid organisatsioone ja kohalikke kogukondi otsima ning investeerima alternatiivsete võimaluste leidmisesse, et maandada põlevkivist toodetava elektri mõju keskkonnale ja leida võimalikult vähese keskkonnamõjuga lahendusi. Seejuures tuleks taastuvenergiat põhimõtteliselt eelistada taastumatutest energiaallikatest saadavale.

Oluline on nendes protsessides teabe koondamine, et oleks võimalik teha teadmistel ja konkreetsetel andmetel põhinevaid otsuseid. Sestap on ELF läbi viimas mitmeid inventuure merealadel, kuhu planeeritakse avameretuuleparke; märgaladel, mis on turbakaevandajate huviorbiidis ja metsas. Teisalt oleme püüdnud ärgitada huvilisi tutvuma teiste maade praktikatega – suuresti sisaldab see planeerimise läbiviimist, mis seab tingimused edasiseks arendustegevuseks (näit. Suure Vallrahu rahvuspargi planeeringu läbiviimine Austraalias). Siinkohal panime suure lootuse 2008. võimul olnud valitsusliidu programmile aastateks 2007-2011, mis nägi ette mh taastuvenergeetika teemaplaneeringu ja keskkonnamõjude hinnangu läbiviimist või põlevkivi aastase kaevandamise mahu piiramist 15 miljonile tonnile. Et need lootused on suuresti luhtunud, planeerime loodusressursside käsitlemist puudutavatesse protsessidesse rohkem ressursse panustada.

Teeme ära 2008

Eraisikute algatuse „Teeme ära 2008“ eesmärk oli muuta ühes vabatahtlike ja paljude organisatsioonidega Eesti meie ümber puhtamaks. Kodanikualgatuse eestvedamisel ja ligikaudu 50 000 vabatahtliku osalusel koristati 2008. aasta kevadel (üleriigiline suur koristuspäev 3.mai, eel- ja järelkoristus aprill kuni juuni) suurem osa Eestimaa avalikes kohtades, metsades ja randades vedelevast prügist – kogumahu ~10 000 tonni. Aktsiooni eduka kordamineku nimel osalesid kampanias vabatahtlikud eraisikud, kodanikeühendused, kohalikud omavalitsused, era- ja avaliku sektori organisatsioonid.

Sügisel kontsentreeruti Teeme ära 2008 raames kogutud prügi käitleva ettevõtte Utileek Lõuna OÜ juhtidega suhtlemisele. Eelkõige puudutas infovahetus Tartus Raadil asuvat prügi, mida sügiseks oli vaid osaliselt sorteeritud. Utileek Lõuna OÜ on planeerinud prügi sorteerida peale talvehooaega ja senine seisak oli ettevõtte väitel seotud ümberkorraldustega firma juhtimises.

ELFi rolliks „Teeme ära 2008“ puhul oli projekti finantside korraldus (Kadri Kalmus koostöös firmaga OÜ Freya), sh KIKi rahastuse kasutuse korraldamine; lepinguliste küsimuste lahendamine ja lepingute sõlmimine koostööpartnerite, prügikäitlejate ja rahastajatega (RMK, Keskkonnainvesteeringute Keskus, AS EMT, AS Elion, Riigikantselei, Harjumaa Kohaliku Omaalgatuse Programm); vabatahtlike üldkoordineerimine (Agni Kaldma) ja tegevuste korraldus Lõuna-Eestis ning Tartumaal (Kaia Lepik). Samuti olid tegevuste eesvedajateks vabatahtlikkuse alusel ELFi nõukogu liikmed Rainer Nõlvak, Ahti Heinla ja Henri Laupmaa ning ELFi eelmine tegevjuht Toomas Trapido.

Projektil oli palju eratoetajaid, nende seas järgmised firmad, kes tegid rahalise annetuse ELFi arvele: OÜ Kiiu Soon, OÜ Metsagrupp, AS A:T.Kaubandus, OÜ Friends Textile, Green Forest, Signe Ausing Hambaravi OÜ, Advokaadibüroo A.Kunila & KO OÜ, OÜ Friends Textile, AS Põlluvara, AS EMT, Playtech Estonia, Tallink, R&R Suhtekorraldus, Sarasvati OÜ.

Prügi probleem pole sellega siiski Eestis lõppenud ja Tõnu Tuppitsa eestvedamisel otsime võimalusi lahenduste pakkumiseks. Sest - ehkki alates 2004 aastast on suuremates omavalitsustes alustatud üleminekut korraldatud jäätmeveole ja jäätmete liigitikogumisel saab kohati pidada juba 10-dat aastapäeva, andis „Teeme ära 2008“ kinnitust Riigikontrolli 22.07.08 ülevaates järeltule, mille kohaselt on Eestis üle 40% omavalitsusel täitmata 2005. aastast Jäätmeseaduses kohustuslik korraldatud jäätmevedu, puuduvad elementaarsed jäätmete liigitikogumise võimalused ning jäätmetekke ennetus- ja teavitustöö on ebapiisav. Võttes arvesse elanike arvu, selgub, et kuni 50% elanikkonnast, kes peaks tänaseks saama kasutada jäätmejaamade teenust ning olema liidetud korraldatud jäätmeveoga, seda veel ei ole.

Lisaks on plaanis nõustada Läti, Leedu, Poola ja St Peterburi vabatahtlikke asukohtadel nn. "national clean up day"-de korraldamisel ja läbiviimisel ning ideestiku levitamisel ka teistesse riikidesse. Paljuski sõltuvad need tegevused siiski lisaressursside leidmisest, sest ELFi vabad vahendid puuduvad.

Teeme ära 2008 meeskonna osalusel sündis kolm uut projekti - "Õnnepank" <http://www.onnepank.ee> ja "Eesti rattarikkaks!" <http://www.rattarikkaks.ee> ning algatus „Minu Eesti“ <http://www.minueesti.ee>. ELFi rolliks on ka siinkohal projekti raamatupidamise korraldamine MTÜle Õnnepank ja jõudumööda algatatud tegevustes osalemine.

ELFi enda tegevuse keskkonnamõju hindamine. Seoses eksperdi vabatahtliku rolliga ELFis ei ole suudetud tagada ELFi tegevuse keskkonnamõju hindamist alates 2005. aastast. Täitmata on jäänud 2007. aastal võetud eesmärk panna aruandlus kokku 2008. aasta kevadel ja koostöö GreenMarketing OÜ-ga jätkata Rohelise Kontori programmi edasiarendamist.

Siiski jõudis 2008. aastal ELFi vabatahtlik Anu Kõnnusaar arvutada viiendat aastat järjest Eesti rohelseima trükiettevõtte Ecoprint AS (endise nimega Triip AS) ökoloogilise jalajälje. ELFi ja AS Ecoprint'i koostöö on läbi aastate olnud edumeelne ning meil on hea meel tõdeda, et AS Ecoprint on võtnud endale üheks keskkonnaalaste tegevuste eesmärgiks vähendada ökoloogilise jalajälje suurust iga-aastaselt 5%.

ELF abistab ka REC-Estonia't projekti "Vabühenduste keskkonnajuhtimise toetamine koolituse ja interaktiivse kodulehe loomise kaudu" raames ökoloogilise jalajälje ja CO2 arvutamise meetodikate õpetamisel vabühendustele ning ökoloogilise jalajälje Interneti-põhise kalkulaatori koostamisel.

ELFi nõustab tegevustes vabatahtlikkuse alusel Anu Kõnnusaar.

Uudisteagentuur "Roheline Värav".

Alates 2007. aastast on Rohelise Värava vastutav väljaandja Säästva arengu planeerimise ja tehnoloogiate sihtasutus, kellega ELF sõlmis kaubamärgi „Roheline Värav“ kasutuslepingu. Igal tööpäeval täiendatakse keskkonnauudiste portaali www.greengate.ee ja igakuiselt ilmub paberkandjal "Roheline Värav" ajalehtede "Sirp" ja "Õpetajate Leht" vahelehele. Lehe uus väljaandja toetab igati keskkonnatemaatika professionaalset kajastamist Eestis, kajastamist on leidnud muuhulgas ka mitmed ELFi tegevused ja projektid. Uudisteagentuuri peatoimetaja on Juhani Püttsepp.

Mai algul alustas tegevust säästva ja tervikliku elustiili portaali **Bioneer.ee** (www.bioneer.ee). Bioneer haldab mittetulundusühing Ökomeedia, mis on väljakasvanud ELFist. MTÜ Ökomeedia asutajaliikmed on Toomas Trapido ja Rasmus Pedanik. Bioneer missiooniks on edendada elanikkonna keskkonnateadlikkust ja vähendada koos oma lugejatega eestimaalaste ökoloogilist jalajälge. Uus portaali hakkas vahendama peamiselt keskkonda, tarbimist ja tervist puudutavaid teemasid ning seoseid nende valdkondade vahel.

Endiselt jätkub koostöö trükifirmaga **AS Ecoprint, Rohelise Trükise** toote arenduses ja propageerimisel. Rohelise Trükise müügist saadud annetustest on toetatud Palupõhja looduskooli tegevusi.

ELF oli kaaskorraldajaks 21. ja 22. veebruaril 2008.a Tartus Atlantise konverentsikeskuses toimunud Võrtsjärve Sihtasutuse, Peipsi Koostöö Keskuse ja Global Nature Fondi poolt korraldatud rahvusvahelisele konverentsile «Sustainable Development of Lake Areas» («Järvepiirkondade jätkusuutlik arendamine»). Konverentsile eelnesid õppereisid Võrtsjärve ja Peipsi piirkondadesse. Konverentsil kõneldi säästvast turismist, looduskaitsealade majandamisest ning järvede jätkusuutlikust arengust. Konverentsil osales ligi 80 osalejat, neist pooled välisriikidest.

Maaelu

Kuivõrd looduskaitse ja maaelu ning põllumajandus on omavahel tihedas seoses, on ka ELF aastate jooksul tegelenud mitmete maaelu puudutavate projektidega. Viimaste aastate jooksul on kattuvaid tegevusi eelkõige ELFi mereprogrammiga seonduvalt.

ELF peab ka maaelu vallas oluliseks EL keskkonnaõiguse aluspõhimõtte - ettevaatusprintsipi rakendamist. Ettevaatusprintsip on meie lähtekoht geneetiliselt muundatud organismide (GMO) teema käsitlemisel. Eesti peaks edendama mahepõllumajandust, jäädes riigiks, kus

- geneetiliselt muundatud põllukultuure ei kasvatata
- pärandmaastike säilitatakse läbi nende traditsioonilise kasutusviisi
- toetatakse kõigi Eesti ohustatud ja kohalike loomatõugude säilitamist
- viljeletakse säästlikku looduskasutust, sh loodussõbralikku metsamajandamist.

Geneetiliselt muundatud organismid (GMO).

Alates veebruarist 2007 kuni novembrini 2008 kestis Euroopa Liidu FP6 Science ja Society programmi projekt avalikkuse kaasamisest ja osalemisest biotehnoloogia arengus. <http://www.participationinscience.eu/psx2/>

Projekti eesmärk oli analüüsida avalikkuse osalemise praktikaid biotehnoloogia arengu küsimustes erinevates EL riikides ja fikseerida kaasamist ja osalemist takistavad ja soodustavad tegurid, samuti teha soovitusi kaasamise ja osalemise paremaks toimimiseks nii rahvusriigi kui EL tasemel. Projekti käigus osales ELF üle-Euroopalises debatis teaduse ja ühiskonna rolli üle koos teiste VVO-de ja ülikoolidega; teaduses osalemise ja kaasamisprotsessides esinevaid probleeme arutati ka Euroopa Komisjoniga (EK), EK ametnikud julgustasid kasutama kõiki olemasolevaid mehhanisme ja kodanikeõigusi osalemaks kaasamises.

ELF viis projekti käigus läbi 14 intervjuud (11 Eesti, 2 Leedu ja 1 Taani valitsusvälise organisatsiooniga), mida kasutati koos teiste EL kodanikeühenduste intervjuudega eelnimetatud küsimusi summeeriva trükise koostamisel. Parimaid kaasamispraktikaid

paraku ei tuvastatud, enamusel küsitatud Euroopa VVO-de meelest on levinud kaasamispraktikad vähehisukad ja –tulemuslikud, tundub, et „linnukese pärast“ läbi viidud. Projekti käigus jõuti järeldusele, et VVO-d näevad teaduses ja otsustusprotsessides osalemist senisest laiemalt, sotsiaalse funktsiooniga valdkonnana, erinevalt nt laialt levinud Lissaboni strateegia kesksest lähenemisest, kus rõhutatakse teaduspõhise ühiskonna ja majanduse loomise tähtsust, kuid teadus jääb pigem majandust edasiviiva jõu rolli.

EL keskkonnanõukogu võttis 4-5.12.2008 istungil vastu järeldused geneetiliselt muundatud organismide (GMO) edasise poliitika kohta, leides, et tuleb tõhustada GMOde kohta tehtavat keskkonnamõju hindamist, kaasata rohkem eksperte ja enam rahastada sõltumatuid uuringuid GMOde mõjude kohta. Samuti leidsid ministrid, et GMO-de kasutamisel peaks hindama ka kaudseid mõjusid, nt hinnata herbitsiiditolerantsetel GMO-del muutuva herbitsiidide kasutamisega seotud keskkonnamõjusid. Selle otsuse taga on paljude EL VVO-de aastatepikkune töö, milles on osalenud ka ELF.

2008. aastal jätkus ja muutus tihedamaks ELFi koostöö rahvusvaheliste võrgustikega - CEEweb, GENET. <http://www.genet-info.org/>

Alates 2008. aastast on Nastja Pertsjonok rahvusvahelise võrgustiku GENEt juhatuse liige. GENET koondab üle Euroopa vaitsusväliseid organisatsioone, kes soovivad osaleda debatis geneetiliselt muundatud kultuuride üle. GENETi ülesanne on pakkuda geneetilise muundamise alast informatsiooni oma liikmesorganisatsioonidele ja avalikkusele. GENETil on 51 liikmesorganisatsiooni 27 Euroopa riigis.

Alates 2007.a sügisest 2008 a detsembrini viis ELF ellu ka KIKi rahastatavat projekti “Avalikkuse teavitamine GMO-dest ja kaasamises osalemine”, mis oli osaliselt Science ja Society projekti kaasfinantseeringuks. Projekti käigus tegeles ELF GMO alase teabe levitamise ja avaliku arvamuse vahendamise, esitati omapoolsed ettepanekud kaasamise tõhustamiseks Eestis.

KIKi projekti raames koostati iga kahe kuu järel GMO uudistest infokirja, millega saab tutvuda ka

http://www.eko.org.ee/gmo/index.php?option=com_content&task=category§ionid=4&id=29&Itemid=60; ilmus Eesti Päevalehe poolt kokku pandud erileht “GMO- vahet pole?” Vt. <http://static.epl.ee/fail/4064>, avaldati kordustrukk GMO voldikust, esitati teabenõudeid mitmetele riigiasutustele GMO märgistuse, teabe avalikustamise jms osas, esitati ettepanekud GMO alasesse seadusloomesse. Osaliselt lubati Põllumajandusministeeriumi kohtumisel seadusloomesse tehtud ettepanekuid arvesse võtta, kahjuks pigem vormilisi kui sisulisi. KKM kohtumisel lubati avalikustada edaspidi rohkem infot GMO otsuste kohta KKM kodulehel.

2008. aastal esindas ELF EKOt Põllumajandusministeeriumi juurde loodud kooseksisteerimise komisjonis ja Keskkonnaministeeriumi Geenitehnoloogia Komisjonis (GTK), samuti KKM/TTÜ Cartagena Bioloogilise Ohutuse projekti juhtkomitees.

Geenitehnoloogia Komisjonis ei leidnud ELFi esitatud seisukohad GM taimede lubamise või keelamise kohta hääletamisel enamuse toetust. 2008. aastal õnnestus keskkonnaorganisatsioonide initsiatiivil Geenitehnoloogia Komisjonis vaid ühel korral saavutada hääletamisel soovitus Põllumajandusministeeriumile, et Eesti ei hääletaks EL-s geneetiliselt muundatud rapsi T45 toiduks ja söödaks lubamise poolt.

2008. aastal esitati KIKi kevadisse vooru taotlus jätkusuutliku põllumajanduse teemalise filmi tegemiseks avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks erinevate põllumajandusmudelite keskkonnamõjudest ning nende seostest tarbijaharjumustega, mis rahastust ei leidnud. Samuti ei saanud rahastust KIKi sügisesse vooru esitatud projekt, mille abil oleks jätkatud

GMO infokirja koostamist ja laiendatud info edastamist ka venekeelsele elanikkonnale. Säästliku põllumajanduse/GMO teemaline taotlus esitati ka H. Böll Foundationile, kuid majanduslanguse tõttu ei olnud fondil võimalik rahastada ka seda projekti.

Plaanid: GMO – töö jätkub 2009.a teatud määral vabatahtlikkuse alusel, peamiselt uudiste tõlkimisel ja levitamisel ning valvekoera rollis: Põllumajandus- ja Keskkonnaministeeriumi töö jälgimisel ja võimalusel ka kommenteerimisel.

Projektijuht Nastja Pertsjonok, tegevusi aitas korraldada Kaia Lepik.

Loodusharidus

Õppides tundma loodust, lisanduvad teadmised looduse ringkäigu keerukusest ja teinekord esmapilgul uskumatute seoste kohta, looduse haavatavusest kui ka kohanemisvõimest. Usume, et loodusteadlikud inimesed tegutsevad keskkonda säästvalt ja seepärast edendame ja toetame igasugust tegevust, mis suurendab inimeste keskkonnalaadset teadmisi ja lugupidamist looduse vastu. Loodusõppe võimaluste laiendamist peame oluliseks eelkõige koolilaste seas, sest selles eas kujunevad ka inimese väärtushinnangud. Looduse tundmaõppimine võimaldab inimesel sügavamalt mõista maailma ja selle toimimist. Kui inimene ei austa ümbritsevat keskkonda, siis sageli puudub tal lugupidamine ka iseenda ning ümbritsevate inimeste suhtes.

ELFi pikaajaline eesmärk (koos teiste loodusharidusest pakkuvate ühenduste ja organisatsioonidega) on edendada nii kooliväliseid loodusõppe võimalusi kui ka kooliprogrammi toetavate tegevuste läbiviimist vahetus looduskeskkonnas.

Palupõhja looduskool. Palupõhja looduskooli loodushariduslikud tegevused käivitusid septembris 2004, mil LKÜ Kotkas, Eestimaa Looduse Fond ja Tartu Keskkonnahariduse Keskus (TKHK) sõlmisid koostöölepingu programmilise loodusharidusliku tegevuse arendamiseks Palupõhja looduskoolis. Sügisel 2004 ja talvel 2005 viidi läbi pilootprogrammid, mis andsid aluse programmide jätkamiseks. Looduskool avati pidulikult õppetöoks 24. oktoobril 2006. a.

2008.a toimus Palupõhja looduskoolis 4 laste- ja noorte loodusfoto laagrit noortele Eesti eri paikadest. Juhendajateks olid Sven Zacek, Jaanus Järva ja Arne Ader. Toimusid mitmed erinevad õppepäevad nii laste- ja koolilastele kui tudengitele (Helsinki ülikooli, Maaülikooli tudengid).

Olulisemad tegevused 2008.aastal olid loodusõppeprogrammide juhendajate võrgustiku loomine Palupõhja ja Muraste looduskoolide baasil (PaMu1) (jätk 2007.a projektile) ning Palupõhja ja Muraste looduskoolide programmijuhtide võrgustiku arendamine (PaMu2). Projektide eesmärk on luua juhendajate võrgustik keskkonnavaldkondade üliõpilaste ja loodusainete õpetajate baasil Tallinna ja Tartu piirkonnas. 2008 toimusid Palupõhjas koolitused juhendajatele ja koolitatud juhendajate käe läbi on saanud lapsed osaleda rohkem kui kahekümnel ühepäevasel ja rohkem kui kahekümnel kahepäevasel üritusel Palupõhjas. PaMu2 jätkub juhendajate koolitamisega 2009. aastal.

2008.a. rajati ka katusealune õueklass koos pinkide ja laudadega, samuti kuivkäimla ja kaevumaja. Õueklassi arendatakse edasi vastavalt maastikuarhitekti Helle Väärsi poolt koostatud looduskooli õueala planeeringule.

Plaanid ja ettevõtmised 2009. aastaks:

- Palupõhja looduskooli arendamine, pööningukorruse osaline väljaehitamine. Projekt on esitatud KIK'i 2009. a I vooru Looduskaitseühingu "Kotkas" poolt.
- Teematiliste loodusprogrammide ja laagrite läbiviimine Palupõhja Looduskoolis.

- Esitatud KIK'i 2009.a. I. voo (keskkonnateadlikkuse programm) Tartu Keskkonnahariduse Keskuse poolt.
- Palupõhja looduskooli talgulaagrid
Esitatud KIK'i 2009.a. I. voo (keskkonnateadlikkuse programm) Eestimaa Looduse Fondi poolt.
- Looduslõdja kevadnädal Alam-Pedja kaitsealal
Esitatud KIK'i 2009.a. I. voo MTÜ Emajõe Lodjaseltsi poolt.

Partneriteks kooli arendamisel on Tartu Keskkonnahariduskeskus, Riiklik Looduskaitsekeskus ja MTÜ Studio Viridis. Tegevusi on rahastanud Prins Bernhard Foundation (Holland), Milieukontakt Oost-Europa (Holland), WWF-Denmark, Dr. Mall Stålhammar, AS Triip (AS Ecoprint), Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Lõunakeskus OÜ, Horizon Pulp & Paper Ltd, Daisy kaubamärgi kasutajad, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Samas on Palupõhja looduskooli ülalpidamine osutunud suhteliselt suure riskiga projektiks, kuna senini pole leitud katet kõigi tegevuskulude finantseerimiseks. Projekti tegevusi kureerib Robert Oetjen.

Muraste looduskool. Muraste Looduskool on asutatud 2006. aastal MTÜ Studio Viridis Loodushariduse ja Eestimaa Looduse Fondi poolt.

2007. aastal alustati koostöö laiendamist tegevuste elluviimiseks ja kahasse Tartu Keskkonnahariduskeskuse ja Studio Viridisega koostati projektitaotlus Keskkonnainvesteeringute Keskusele (KIK). Projekt sai positiivse rahastuse ja selle käigus viidi 2008. a aprillikuust augustini läbi kolmest moodulist koosnev kursus tegevõpetajatele ja üliõpilastele kahes eraldi rühmas eesmärgiga leida looduskooli tegevuste käigushoidmiseks juhendajaid. KIKile koostatud jätkuprojekti käigus on toimumas Palupõhja ja Muraste looduskoolide programmijuhtide võrgustiku arendamine – selles osaleb kokku 20 eelnevalt aktiivõppe kursuse käigus koolituse saanud programmijuhti ja viiakse läbi juhendajate koolitus ning 20 üritust lasteaedadele ja üldhariduskoolidele. Tööle on asunud Studio Viridise juures projektijuht Karoliina Liiv, kes ühes Val Rajasaarega seisab hea projektide hea käekäigu kui ka uute koostamise eest.

Muraste on ära toodud Tallinna keskkonnahariduse arengukavas aastateks 2008–2014, siinjuures on ära kirjeldatud kooli arenduseks vajalike investeeringute ja tegevustoetuse vajadus. Arengukava on Tallinna linnavalitsuse poolt kinnitatud, kuid küsitav on selle täitmise, sh võimalike investeeringute teostamine.

Vaatamata peamiselt KIKi toetusel käimasolevatele projektidele kui ka erinevate koolide tellimisel läbiviidavate üritustele, on suureks väljakutseks kooli tegevusteks siseruumide soetus ja renoveerimine (vajalikud ruumid on reserveeritud Muraste mõisapargis), korraliku WC rajamine ja metsaradadele purrete rajamine.

Tegevuste alustamisel on oluline Ahti Heinla ja Ambient Sound Investment OÜ toetus looduskooli tegevustele. Tegevusi viib Murastes ellu MTÜ Studio Viridis Val Rajasaare eestvedamisel.

Tallinna Keskkonnahariduskeskuse rajamiseks vajalikud uuringud.

Sügisel 2007 algas koostöös Tallinna Keskkonnaametiga, SA KIK saadud rahastusel, plaanide koostamine 2008. aasta kevadel Tallinnas ja Harjumaal toimuvaks uuringuks. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada piirkonna inimeste huvi keskkonnahariduslike tegevuste vastu.

8. augustil avalikustas ELF uuringufirma Saar Poll poolt 2008. aasta kevadel ja suvel Tallinnas ning Harjumaal läbiviidud keskkonnahariduse alase uuringu tulemused. Vaadeldi ettevõtete esindajaid, eraisikuid, avaliku sektori esindajaid ja loodushariduse pedagooge. Selgitati elanike huvi erinevate koolituste vastu, seda, millist tuge koolituste näol vajaksid loodushariduse pedagoogid ja kas näiteks omavalitsuste ja ettevõtete spetsialistid tehes

keskkonda puudutavaid otsuseid, vajaksid lisakoolitusi ja infopäevi. Käesoleval aastal võeti vastu Tallinna keskkonnahariduse arengukava aastateks 2008-2014, mis näeb ette ka Tallinnasse uue keskkonnahariduse keskuse rajamist. Keskuse juurde on kavandatud ka ELFi poolt planeeritav vabatahtlike ja loodushariduskeskus, kus ühe võimalusena saaks pakkuda aasta läbi Tallinna koolidele õppekava toetavaid tegevusi mereökosüsteemi, rannikuelupaikade ja protsesside tundmaõppimiseks praktilise loodusõppe ja õuesõppe kaudu. Samuti on oluline täiendavalt koolitada vabatahtlikke suurõnnetuste (naftareostus, metsatulekahjud) likvideerimises osalemiseks.

Uuringust selgus, et suur osa elanikest on koolitustest huvitatud. Erasisikute puhul eristuvad selgelt koolitused, mille käigus inimesed saavad omandada praktilisi oskusi, näiteks ravimtaimede koolitus, mahetoidu kokanduskursus, loodusfotograafia, ökoelamu ehitamine. Avaliku sektori esindajad pidasid väga oluliseks infopäevi, mis keskendusid uute keskkonnavalaste määruste ja seaduste lahtiseletamisele. Paljud ettevõtete esindajad soovisid ka koolitusi, mida saaks siduda firma väljasõitude ja õppepäevadega.

Projekti juhtis Ingrid Piirsalu.

ELF osales Leonardo da Vinci programmist rahastatavas projektis *Environments for Learning*. Kõik projekti partnerid viiest erinevast riigist (Eesti, Inglismaa, Bulgaaria, Kreeka, Island) on seotud keskkonna ja looduskaitse heaks vabatahtlike kaasamisega ning nende koolitamisega. Projekti käigus omandati ja vahetati kogemusi vabatahtlike koolitamise meetodikates, õpitulemuste hindamises ja mitteformaalse hariduse väärtustamises. Igas riigis töötatakse välja üks pilootkoolitus, mille õpitulemused määratletakse vastavuses Euroopa elukestva õppekvalifikatsiooniraamistikuga (EQF).

ELF korraldas projekti raames 2008. aastal juunis kahepäevase koolituse looduskaitsest (koolitajatena jagasid teadmisi Kaja Lotman ja Uudo Timm, koolitust ohjas Piret Jeedas). Koolitus oli heaks võimaluseks talguhuvilistele looduskaitsest ja talguil tehtavatest töödest rohkem teada saada ja selle tulemusena töötati välja programmid, kuidas edaspidigi talgulistele enne tööle asumist teadmisi looduskaitse valdkonna kohta jagada. Projekti tegevusi korraldas Tarmo Tüür ja 2009. aastal viib koolitusi ning talguid ellu Siim Kuresoo.

2008.a andis ELF eri projektide raames välja kolm trükist:

1. Poster „Metsa vääriselupaik on põlismetsaliikide kodu“. Koostajad: Ivar Tamm, Anneli Palo ja Kaupo Kohv.
2. Projekti lõppraport: "Osalev teadus ja osalemine teaduses. Kodanikuühiskonna organisatsioonide roll otsuste tegemises tänapäeva biotehnoloogiate kohta".
3. Voldik "Geenmuundatud põllukultuurid". Kordustrukk.
4. ELFi tutvustavad voldikud (eesti, inglise ja vene keeles).

Jätkus Eestimaa Looduse Fondi poolt välja antud loodushelide CD-de "Öö hääled", "Laane laulud" ja "Helipilte Alm-Pedjalt" müük. Laekunud vahenditest oli võimalik järgmise sarja kuuluva heliplaadi väljaandmine – jõuludeks sai valmis järjekordne loodushelide plaat "PASTORAAL - helirännak põldudel ja heinamaadel", autor Veljo Runnel. Projekti "Kõrv loodusesse" juht Veljo Runnel tegeleb jätkuvalt loodushelide salvestamisega.

Üldtegevused

ELFi strateegiakoosolek Palupõhjas 21.-22. august 2008

Koosolekul andsid projektijuhid ülevaate oma tegevustest, probleemidest ja arengutest. Üldiste teemadena käsitleti tihedama integreerituse vajadust eri suundade vahel, mida näitasid ka käivitunud projektid - näiteks siseveekogude teema ja Männiku oja taastamise projekt – hõlmab kõiki kolme fookusteemat; eutrofeerumine puudutab nii mere-, metsa kui ka maaelu suunda; ELFIGa möödunud aastal seostunud suurim ettevõtmine - Teeme Ära - oli säästva arengu suunal.

Eraldi teemana kerkis ELFi juhtimise korraldamine. Arutelu ellukutsumise põhjustasid oht tollase juhatuse tegevuse taandarengu ees objektiivsetel põhjustel: juhatuse koormatus projektide ja tegevustega, mis ei võimalda juhtimisele kuigi suurt aega-energiat suunata, Jüri-Ott Salmi suundumine doktoriõppesse, mis samuti vähendab ajaressurssi. Lahendust otsisid mõningad haldusprobleemid (näiteks Riia tn. kontor), regulaarselt esilekerkiv rahastamisprobleem ja juhatuse legitiimsus töötajaskonna arvates - kas ja kuivõrd toonase juhatuse tegevust ELFi sees üldse aktsepteeritakse.

Koosoleku tulemusena hinnati juhatuse tegevust adekvaatsena, kuid toonane 3-liikmeline juhatus otsustas laiendamisele panustada ja juhatusse kutsuti lisaks talguprojektijuht Tarmo Tüür ja raamatupidaja Kadri Kalmus. Samuti võeti ette merekomisjoni moodustamine, mille liikmed – Agni Kaldma, Ele Vahtmäe ja Kristjan Piirimägi – ka suuresti Tallinnas paiknevad.

Arengukoosoleku läbiviimist toetas Vabähenduste Fond, mida rahastavad Norra, Island ja Liechtenstein Avatud Eesti Fondi vahendusel.

ELFi 18. asutamise aastapäeva puhul on plaanitud 2009. a veebruari alguses kokku kutsuda oma asutajad - mõttekaaslased, ning koostööpartnerid, et anda ülevaade Eestimaa Looduse Fondi arengutest ning kahel arenguseminaril arutada järgmistel teemadel:

- Kas ELFi praeguse tegevuse eesmärgid on arusaadavad ja kas need on ühiskonnale täna vajalikud?
- Kas ELF tegeleb õigete asjadega, lähtudes tuleviku vajadustest ja asutamisel kokku lepitud eesmärkidest, kas mõni oluline valdkond on tegevusega katmata?
- Millised peamised ühiskondlikud, majanduslikud, poliitilised, keskkondlikud ja tehnoloogilised suunad ja muutused on toimumas, mis ELFi mõjutavad, tekitades ohte või võimalusi? Mida ELF peaks tegema, et nendele arengutele reageerida ja tekkivaid võimalusi ära kasutada?
- Kas ELFi tegevused on missiooniga kooskõlas ja kuidas need vastavad koostööpartnerite ootustele, vajadustele ja soovidele?

Arenguseminarid toimuvad Vabähenduste Fondi toetatud projekti „Eestimaa Looduse Fondi juhtimisvõimekuse tõstmine, eestkostetegevuse kvaliteedi parandamine ja avaliku vastutavuse suurendamine” raames. Vabähenduste Fond on rahastatud Islandi, Liechtensteini ja Norra poolt EMP finantsmehhanismi ning Norra finantsmehhanismi vahendusel. Toetust koordineerib Avatud Eesti Fond.

Avalikkussuhted 2008. aastal

ELFi tegevuste üheks eesmärgiks on loodushoiutemaatikale tähelepanu juhtimine ja keskkonnateadlikkuse tõus. 2008. aastal oli peamiseks eesmärgideks ELFi praeguste alamsuundade tegevuste kommunikeerimine partneritele ja avalikkuse teavitamine.

Lihtsaim ja ka odavaim viis selleks on olnud ELFi tegevuste ja vaadete tutvustamine massimeedia vahendusel. Sõnumid on jagatud üldiselt kaheks: konkreetsematele

sihtrühmadele ja laiale avalikkusele, kelle informeeritus antud teemadest on paratamatult oluliselt väiksem.

Suurim ELFIGa seonduv avalikkusele suunatud tegu 2008. aastal oli kampaania "Teeme Ära 2008". Osales hinnanguliselt vähemalt 50 000 vabatahtlikku, lisaks toimus üritusele eelnenud kuudel massiivne meediakampaania.

Teine maikuisse jäänud avalikkuse kaasamise näide oli uue metsaseaduse alane avalik debatt, mille tulemusena nõustus keskkonnaministeerium ELFi seisukohtadega uue metsaseaduse koostamisel.

2008. sügisel osales ELF ka avalikus arutelus Keskkonnaministeeriumi poolt läbiviidud looduskaitseriformi üle. Kas sellel ka protsessile olulist mõju oli, on praegusel hetkel veel vara hinnata.

ELFi sise- ja väliskommunikatsioonis jäi oluliseks erinevate ELFi tegevuste vahelise sünergia tekitamine, vältimaks nõnda liigselt projektipõhiseks killustumist.

ELFi meediatöös on eesmärgiks olnud ELFi võime Eesti looduskeskkonda puudutavatel teemadel oma sõna avalikkuse jaoks sekka öelda. Samuti on olnud sihiks meediakasutuse järjepidevus, mis on tänapäevases infokülluses hädavajalik. Avalikkusele suunatud tegevusi kannab ELFi töötajate poolne panus info edastamisse ja koostöö organisatsioonis.

Ülevaade 2008. aasta meediakajastusest: <http://www.elfond.ee/uudised/ajakirjandus>

Üheks avalikkusele kättesaadavaks ELFi-poolseks infokanaliks on ka võrgulehekülge www.elfond.ee, mida pidevalt täiendatakse ja toimetatakse. ELFi veebiserver on olnud koduks nii ELFi enda veebilehele (www.elfond.ee) kui ka paljudele teistele ELFi tegevustega seotud projektide ja organisatsioonide lehtedele (www.greengate.ee, www.eko.org.ee jt). Muutunud majandustingimustes on eesmärgiks siiski kulude oluliseks vähendamiseks serverist loobumine ja ELFi kodulehe tõstmine Eenetis serverisse. Ületõstmist aitab teostada ELFi veebihaldur Revo Linno.

ELFi tegevuste osas koostatakse vähemalt iga kahe kuu kohta infoleht, millest teavitatakse elektronposti teel toetajaid ja partnereid, infolehed on kättesaadavad ka kodulehel.

Populaarne oli ka ELFi infokanal videoportaalis Youtube, kus näiteks Uudo Timmi tehtud lendoravavideot on praeguseks vaadanud juba üle 123 000 inimese. Suund on võetud, et nii ELFi turundusstrateegiana kui ka infolevitamiseks rakendada "*Word of mouth marketingi*" (vt ka http://en.wikipedia.org/wiki/Word_of_mouth).

See tähendab toetajate ja kaasamõtlejate senisest märgatavalt suuremat rolli ELFi teavitustegevuses.

ELFi tegevuste jaoks läbiviidav suhtlus oluliste sidusrühmadega oli üldiselt edukas.

ELFi teabejuht on Ivar Tamm.

Turundus & rahakogumine (*fundraising*) erasektorist

Erasektori koostöökontaktide arv ELFi tegevusse on eelneva paari aastaga võrreldes suhteliselt stabiilne, kui välja arvata oluline kontaktide arvu ja koostöö suurenemine Teeme ära 2008 raames. Pikemaajalisem (üle ühe aastane) koostöö toimub järgmiste firmadega: AS Ecoprint, OÜ Lõunakeskus, Ambient Sound Investment OÜ, AS Tartu Õlletehas (Aura), Estonian Nature Tours, AS Stora Enso Mets, Vesilind OÜ, Olympus Estonia OÜ, Hula Bamboo OÜ (RipCurl), AS Tallink Grupp ja paljud teised. Teisalt on iga koostöö ajalist ressursi ja kogemusi nõudev, mille osas on ELFis veel palju arenguruumi. Oma osa on siin ka rõhuasetus peamiselt riiklikele rahastutele, mille administreerimise ja aruandluse kõrval on jäänud vähe aega erasektori suunas tegutsemiseks.

Mais valiti ELF Hansapanga annetuskeskkonna liikmeks. Hansapanga annetuskeskkond on internetikeskkond elujõuliste mittetulundusühingute ja sihtasutuste toetamise jaoks. Uudse keskkonna loomise eesmärgiks on kasvatada ühiskondlikku teadlikkust erinevatest probleemidest ning vahendada isikute annetusi. Esimeses etapis kandideeris keskkonda 27 organisatsiooni, millest valituks osutus 14.

Koostöö ja ühistegevus

Jätkunud on Eesti keskkonnaorganisatsioonide koostöö Eesti Keskkonnaühenduste Koja (EKO) raames. EKO eesmärk on koondada jõudusid keskkonnakaitse huvide selgemaks esindamiseks avalikkuse ees ja riiklikul tasandil. ELF kureerib mitut valdkonda ja osaleb mitmetes spetsiifilisemates tegevustes, oluline on siinjuures ressursside olemasolu. Enamikku valdkondi toetas senini keskkonnaõiguse-alase ekspertiisi olemasolu ELFis, kuid peale KÕKi asutamist on esile kerkinud teised teemad.

Vabatahtlikkuse alusel toimus ELFi ning teiste EKO organisatsioonide looduskaitseeksperptide poolt Ametlike teadaannete jälgimine, mida EKO-le valmistas 2008.a. ette KÕK. ELFi looduskaitseeksperdi Eerik Leibaku hooleks oli teadaannete analüüs looduskaitsest seisukohast, eriti Natura 2000 võrgustikuga arvestamisel. Kokku tuvastati 2008.a. 177 sellist juhtumit, nendest 17-ga tuleb jätkuvalt tegelda ka 2009.a. (ülejäänud kas lahenesid kirjavahetuse tulemusena teadaannete esitajaga, vaiete või teabenõuete esitamise järel või siis polnud meie sekkumine vajalik). Lisaks on käsitlusel veel 19 2006.a. ja 26 2007.a. algatatud juhtumit, millel KSH protsess parajasti käimas või siis mingil põhjusel hoopis seiskunud vms. 29 juhul pöördusime vastavalt sõlmitud lepingule KÕK-i poole vaide või teabenõude koostamiseks; ülejäänud puhkudel reageeris ELF ise või võtsime asja vaid teadmiseks.

Kokkuvõttes on see EKO koordineeritud tegevus vajalik mitte ainult otseses mõttes (vaieldavatesse, sh keskkonnavenulikesse juhtumitesse sekkumine jne), vaid ka omavalitsuste, KKT-de, KKM-i jne töötajatele selge signaali andmises, et nende tegevusel hoitakse keskkonna-temaatikast lähtuvalt silm pidevalt peal. Mitmel puhul on tänatud nende jt ametkondade poolt EKO-t kas lahendusele sisulise kaasaaitamise eest, probleemidele või puudustele tähelepanu juhtimise eest või meiepoolsete ettepanekute eest.

ELFi osalemine erinevates protsessides, sealjuures EKO esindamine 2008. kui ka 2009. aastal:

- Metsandusnõukogu, kokku kutsutud keskkonnaministri juurde – Kaupo Kohv
- Norra ja EMP finantsmehhanismi juhtkomisjon – Jüri-Ott Salm
- Cartagena bioloogilise ohutuse protokolliga ellurakendamise ettevalmistamise projekti juhtkomitee – Nastja Pertsjonok, Kärt Vaarmari
- Põllumajandusministeerium: GMO, tava- ja mahepõllumajanduse kooseksisteerimise komisjon – Nastja Pertsjonok, Kärt Vaarmari
- Merekeskkonna kaitse, sh merenduse ja merekaitse komisjon – Ele Vahtmäe, Jüri-Ott Salm
- Ramsari konventsiooni töörühm (märgalade kaitse) – Eerik Leibak
- Säästva metsamajandamise standardi – FSC keskkonnanõuetele vastavuse eest hea seisimine – Kaupo Kohv
- Natura 2000 – Eerik Leibak
- Geenitehnoloogia komisjon - Nastja Pertsjonok, Henri Laupmaa, Lauri Lutsar
- Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukojas – Kristjan Piirimäe
- Elukeskkonna arendamise rakenduskava juhtrühm – Jüri-Ott Salm (kuni sügis 2008)
- EHE märgise komisjon – koordineerib Ökoturismi Ühendus – Tarmo Tüür
- CEEweb säästva turmismi töörühm – Tarmo Tüür

18. novembril läbis Riigikogu esimese lugemise **looduskaitse reformi** seadustav eelnõu "367 SE I Keskkonnaministeeriumi keskkonnateenistuse, Riikliku Looduskaitsekeskuse ja

Kiirguskeskuse Keskkonna- ja Looduskaitseametiks ühendamise seonduv Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu". Eelnevalt olid Eesti Looduseurijate Selts, Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon ja üheksat keskkonnaorganisatsiooni, sh ELF, ühendav Eesti Keskkonnaühenduste Koda saatnud kirja Riigikogu komisjonidele ja fraktsioonidele, milles paluti peatada puudulikult ettevalmistatud looduskaitsehalduse reformiga seotud seaduseelnõude menetlemine, saata need tagasi Keskkonnaministeeriumisse ning nõuda laiapõhjalist, eksperte kaasavat analüüsi ja arutelu. Koos teiste keskkonnaorganisatsioonidega hindasime protsessi läbiviimist Keskkonnaministeeriumi poolt mitterahuldavaks ja mh ohtlikuks ka demokraatliku kodanikuühiskonna arengule. Eelnõu sai siiski „roheline“ tee ja 2009. aastal alustab tegevusi Keskkonnaamet.

ELFi pikaajalisteks partneriteks on peaaegu kõik Eesti suuremad kaitsealad, kes toimivad Riikliku Looduskaitsekeskuse haldusalas ja 2009. aastast **Keskkonnaameti** haldusalas – loodame senine koostöö jätkumisele kui ka arenemisele uue struktuuriga.

Kahjuks on Keskkonnaministeeriumi juhtkonna senine suhtumine loonud mõra suhetele EKO ja teiste keskkonnaorganisatsioonidega. Seeläbi ei näinud EKO enam põhjust jätkata EKO-KKMi ümarlaudu olukorras, kus ministeeriumi juhtkond (minister ja/või kantsler) küsimustele ausa vastamise asemel informatsiooni varjas või ei andnud konkreetseid vastuseid ka korduvate teematõstatuste korral. Looduskaitse haldussüsteemi reformimise kõrval võib näidetena esile tuua veel põlevkivi arengukava, RMK reformi, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse muutmise, GMO keskkonda viimise seaduse muutmise, mitmete kõrge looduskaitse väärtusega alade kaitsestaatus andmisega põhjendamatu venitamise (nt Ropka-Ihaste ja Suurupi kaitseala) jm.

Üheksat Eesti keskkonnaühendust (ka ELF) liitev Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO) valis 8. detsembri üldkoosolekul 2008. aasta parimaks keskkonnateoks 50 tuhande vabatahtliku panuse kevadistel prügikoristustalgutel „Teeme ära 2008“. Keskkonnakirve tiitel negatiivsete tegude eest läks Reformierakonnale – selle pälvis Reformierakond pikaajalise tulemusliku keskkonnavaenuliku tegevuse eest. Nominendi nimetamisel meenutati juba minister Kranichi ajal alanud keskkonnaministeeriumi politiseerimist, hiljem selgunud maadevahetuse hämaraid tagamaid, minister Jaanus Tamkivi kohatuid väljaütlemisi Natura 2000 võrgustiku teemal, kantsler Rita Annuse küündimatust arvestada looduskaitse reformi läbiviimisel teadlaste ja kolmanda sektori arvamusega, Eesti riigimetsa tavapärase haldussüsteemi lõhkumist ning mitmeid teisi ärihuve eelistavaid loodusvaenulikke otsuseid. "Teeme ära 2008" kampaaniat on otseselt ja kaudselt pärjatud mitmete tunnustustega, kuid EKO liikmete arvates väärrib eraldi rõhutamist nii suure hulga vabatahtlike üheaegne panus ebaseadusliku prügistamise tagajärgede kaotamisel. Sündmusest said eeskujuks Läti, Leedu, Poola ja Venemaa, kes on sarnase üritusega puhastanud ka oma kodumaad või on plaaninud seda lähiajal teha.

Teiste koostööpartneritena toome ära mõned omavalitsused (Tallinna Keskkonnaamet, mitmed omavalitsusliidud Teeme ära projekti raames) ja riigiasutused (Riiklik Looduskaitsekeskus, Päästeamet). ELF teeb pikaajalist koostööd ka mitmete äriühingutega, kelle seast enim on panustanud AS Ecoprint (endine AS Triip), OÜ Lõunakeskus, AS Stora Enso Mets ja Ambient Sound Investment OÜ.

ELF kuulub kodanike- ja organisatsioonide ühendustesse Eesti FSC Töögrupp, Eesti Hobuse Kaitse Ühing, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit, Tabasalu Looduspark, FSC - Forest Stewardship Council, Maailma Looduskaitseliit (IUCN), CEEweb for Biodiversity, GENET, Kesk-Euroopa keskkonnaõiguse organisatsioonide võrgustik "Justice & Environment" (ELF asutajaliige, 2008. a ELF taandas ennast

liikmestaatusest ja andis selle üle SA-le Keskkonnaõiguse Keskus). Rahvusvahelisel tasemel osaletakse Maailma Looduse Fondi (WWF), HELCOMi töös, samuti BTCV algatatud elupõhist õpet käsitlevas projektis. ELFi tööd toetavad mitmete rahvusvaheliste konventsioonide (HELCOM, Aarhus, EUROBATS jt) kokkulepped.

ELF on olnud mitmete organisatsioonide asutajate seas (Taaskasutuskeskus MTÜ, Keri Selts MTÜ, SA Keskkonnaõiguse Keskus, Pokumaa SA) ning andnud tegevusi üle inimestele ja organisatsioonidele, kes viivad alustatud töid kohapeal edasi või suudavad iseseisvana paremini ühiseid eesmärke ellu viia.

Koostöös Studio Viridisega rajatakse Tabasalu loodusparki loodusrada. Töid finantseerib A Le Coq Tartu Õlletehas AS ja need viiakse läbi ühes MTÜ Studio Viridisega.

Alates 2005. aastast osaleb ELF naabruspoliitikat, maailmaharidust ja arengukoostööd edendavas projektis koondnimega FEST - Eesti, Soome ja Rootsi arengukoostöö valdkonnas tegutsevate kodanikeühenduste võimekuse tõstmine teavitustöös, samuti eeskoste- ja lobitöö läbiviimisel ning osalemisel rahvusvahelistes projektides Euroopa Liidu arengukoostöö poliitika kontekstis. ELFi rolliks on 7 arengukoostöö teemalise filmi tegemise korraldamine koostöös OÜ-ga Vesilind, meediakajastuse korraldamine Rohelises Väravas ja projekti veebilehe administreerimine. Filmid on leitavad Maailmakooli portaalis www.maailmakool.ee, kuhu on koondatud Eestis toodetud ja tõlgitud maailmahariduse materjalid koolidele, õpetajatele ja noortele. Samuti on plaanitud filmide näitamine Eesti telekanalites ja loodetavasti jõuavad mõned ka piiri taha.

Projekti kestab kuni 2009. aasta märtsini, tegevusi korraldas ELFis Jüri-Ott Salm.

Juhtorganisatsioon: Soome Kurtide Ühing. Partnerid: Eesti Euroopa Liikumine/ Arengukoostöö Ümarlaud, Concord Sweden (Rootsi), FinnChurchAid (FCA, Soome), Rahvusvaheline Solidaarsuse Fond (Soome), Kehys RY Soome Arengukoostöö Organisatsioonide Ümarlaud. Rahastaja: Euroopa Liit.

Võimaliku jätku osas antud valdkonnas tegutsemiseks on plaani peetud Eesti Arengukoostöö Ümarlauaga ja koostatud tegevusplaani, kuidas paremini mõista globaalsete muutuste mõju Eestile ja Eesti enese mõjusid.

Välja antud stipendiumid ja toetused

ELF annab iga-aastaselt välja Noore Looduskaitse Auhinna. Noore Looduskaitse Auhind on loodud Kaja ja Aleksei Lotmani ELFi loodud sihtrahastu baasil. Noore Looduskaitse Auhinna žürii otsustas 2008. aasta auhinna anda **Tarvo Valkerile**. Toonane Riikliku Looduskaitsekeskuse Hiiu-Lääne regiooni teadus- ja seiretöö spetsialist Tarvo Valker kuulub nende noorte loodusteadlaste hulka, kes juba koolipõlvest täpselt teavad oma missiooni elus. Pühendumine lindude uurimisse tõi ta juba kolmeteistkümnelt Läänemaa linnuklubisse, keskkoolipoisina oli ta asendamatu linnuloendaja küll Läänemaa soode linnuloendusprojektides, Haapsalu linna linnuatlase koostamisel ning sookure poegade rõngastamisaktsioonides.

Auhinna rahaline väärtus oli 10 000 krooni. Auhinna sihtrahastusse tegi annetuse 2008. a. Kumari Reisid OÜ.

Juulis kuulutati Eesti Talupäevadel Jänedal välja konkursi "Eesti Parim Talu 2008" võitjad. Parima noore loodustaluniku auhinna sai **Koplimäe mahetalu, Olev ja Marju Müür** Saaremaalt. Eesti parima talu konkursi korraldas Eestimaa Talupidajate Keskliit (ETKL), ELF pani esmakordselt välja eriauhinna "Parim noor loodustalunik".

Parim noor loodustalunik selgitati välja nende noorte talupidajate hulgast, kes toodavad kas mahemeetodil, keskkonda säästvalt või aitavad oma tegevusega kaasa loodusliku mitmekesisuse säilitamisele või suurendamisele.

Auhinna fondi asutamiseks tegi üleskutse ja esimese annetuse Aleksei Lotman, tema algatust toetas teisena Kalev Kotkas. 2009. aasta algusest otsitakse fondi lisarahastajaid.

RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE **Tegevjuhtkonna deklaratsioon**

Juhatus kinnitab lehekülgedel 37 kuni 59 toodud SA Eestimaa Looduse Fond 2008. a raamatupidamise aastaaruande koostamise õigsust ja täielikkust.

Juhatus kinnitab, et:

1. raamatupidamise aastaaruande koostamisel rakendatud arvestuspõhimõtted on vastavuses Eesti hea raamatupidamistavaga;
2. raamatupidamise aastaaruanne kajastab õigesti ja õiglaselt ettevõtte finantsseisundit, majandustulemust ja rahavoogusid;
3. SA Eestimaa Looduse Fond on jätkuvalt tegutsev ettevõte.

.....
Juhatusesimees
Jüri-Ott Salm

.....
Juhatuseliige
Kaupo Kohv

.....
Juhatuseliige
Ivar Tamm

.....
Juhatuseliige
Kadri Kalmus

.....
Juhatuseliige
Tarmo Tüür

Tartu, 2009

Bilanss

(kroonides)

	Lisa nr	31.12.2008	31.12.2007
VARAD			
Käibevara			
Raha	2	387 853	147 976
Nõuded ja ettemaksed		148 790	189 470
<i>Nõuded ostjate vastu</i>	3	142 756	177 472
<i>Maksude ettemaksed ja tagasinõuded</i>	4	821	0
<i>Muud lühiajalised nõuded</i>	3	212	66
<i>Ettemaksed teenuste eest</i>	3	5 001	11 932
Varud		67 776	48 129
Laekumata annetused ja toetused	13	1 612 050	1 468 988
Käibevara kokku		2 216 469	1 854 563
Põhivara			
Pikaajalised finantsinvesteeringud	5, 6	151 144	162 992
Kinnisvarainvesteeringud	7	379 397	258 866
Materiaalne põhivara	8	770 082	883 590
Põhivara kokku		1 300 623	1 305 448
VARAD KOKKU		3 517 092	3 160 011
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL			
Lühiajalised kohustused			
Arvelduskrediit	10	435 268	107 237
Võlad ja ettemaksed			439 933
<i>Võlad tarnijatele</i>		89 030	145 789
<i>Võlad töövõtjatele</i>		139 103	163 022
<i>Maksuvõlad</i>	4	198 123	127 394
<i>Muud võlad</i>	11	9 862	3 725
Lühiajalised eraldised	11	17 500	17 500
Tulevaste perioodide tulu sihtotstarbelistest toetustest		1 504 217	1 428 020
<i>Põhivara sihtfinantseerimise 2008 aasta osa</i>		108 287	108 287
<i>Tulevaste perioodide tulu sihtfinantseerimisest</i>	13	1 504 217	1 319 733
Lühiajalised kohustused kokku		2 501 390	1 992 687
Pikaajalised kohustused			
Põhivara sihtfinantseerimine		639 326	747 614
Pikaajalised kohustused kokku		639 326	747 614
KOHUSTUSED KOKKU		3 140 716	2 740 301
NETOVARA			
Põhikapital		1	1
Sihtkapital	12	190 945	211 428
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (-kahjum)		208 281	124 426
Aruandeaasta kasum (-kahjum)		-22 851	83 855
OMAKAPITAL KOKKU		376 376	419 710
KOHUSTUSED JA OMAKAPITAL KOKKU		3 517 092	3 160 011

Tulude ja kulude aruanne
 (kroonides)

	Lisa nr	2008	2007
Annetused ja toetused			
Mittesihotstarbelised annetused ja toetused		120 412	128 284
Sihotstarbelised annetused ja toetused	13	9 439 969	5 691 737
Muudest allikatest laekumised projektidele	13	1 096 466	646 596
Tulu ettevõtlusest			
Ettevõtlustulud	14	287 827	214 343
Muud tulud	14	105 432	0
Tulud kokku		11 050 106	6 680 960
Sihotstarbeliselt finantseeritud projektide otsekulud		-5 979 865	-2 908 994
Muudest allikatest finantseeritud projektide otsekulud		-1 096 466	-435 595
Jagatud annetused ja toetused		-10 000	-10 000
Kaubad, toore, materjal ja teenused		-163 467	-54 124
Mitmesugused tegevuskulud		-689 776	-330 941
Tööjõu kulud			
Palgakulu		-2 213 036	-2 092 394
Sotsiaalmaks		-741 203	-692 445
Tööjõu kulud kokku		-2 954 239	-2 784 839
Põhivara kulum ja väärtuse langus	8	-113 508	-85 969
Muud ärikuulud		-765	0
Kulud kokku		11 008 086	
Põhitegevuse tulem		42 020	70 498
Finantstulud ja -kulud			
Finantstulud ja -kulud investeringutelt tütarettevõtjasse	6	-11 848	28 938
Intressikulud		-53 023	-15 581
Finantstulud ja -kulud kokku		-64 871	13 357
Aruandeaasta tulem		-22 851	83 855

Rahavoogude aruanne
 (kroonides)

	Lisa nr	2008	2007
Rahavood põhitegevusest			
Põhitegevuse tulem		42 020	70 498
<u>Korrigeerimised:</u>			
Põhivara kulum ja väärtuse langus	8	113 508	85 969
Põhivara sihtfinantseerimine		-108 288	81 280
Kinnisvarainvesteeringu parendused		-120 531	
Äritegevusega seotud nõuete ja ettemaksete muutus	3	40 680	103 985
Varude muutus		-19 647	-10 584
Äritegevusega seotud kohustuste ja ettemaksete muutus	4,11	-3 812	-310 013
Makstud intressid		-53 023	-15 581
Sihtfinantseerimise vahendite muutus	13	41 422	-212 061
Kokku rahavood põhitegevusest		-67 671	-206 507
Rahavood investeerimistegevusest			
Materiaalse põhivara soetus		0	-290 000
Kokku rahavood investeerimistegevusest		0	-290 000
Rahavood finantseerimistegevusest			
Kasutatud arvelduskrediit		435 268	107 237
Tagasi makstud arvelduskrediit		-107 237	
Eraldised sihtkapitali	12	8 187	60 698
Väljamaksed sihtkapitalist	12	-28 670	-45 000
Sissemakse SA KÕK sihtkapitali	5	0	-10 000
Kokku rahavood finantseerimistegevusest		307 548	112 935
Rahavood kokku		239 877	-383 572
Raha ja raha ekvivalendid perioodi alguses		147 976	531 548
Raha ja raha ekvivalentide muutus		239 877	-383 572
Raha ja raha ekvivalendid perioodi lõpus		387 853	147 976

Netovara muutuste aruanne
 (kroonides)

	Sisemakstud sihtkapital	Sihtkapitali allfondid	Eelmiste perioodide akumuleeritud tulem	Aruandeperioodi tulem	Kokku
Saldo seisuga 31.12.2006	1	195 730	933	123 493	320 157
2006 tulemi kandmine eelmiste perioodide tulemisse	0	0	123 493	-123 493	0
Laekumised sihtkapitali allfondidesse	0	60 698	0	0	60 698
Eraldised sihtkapitali allfondidest	0	-45 000	0	0	-45 000
2006.a puhaskasum (korrigeeritud)	0	0	0	83 855	83 855
Saldo seisuga 31.12.2007					
Saldo 2007.a aastaaruandes	1	211 428	123 493	83 855	419 710
Arvestuspõhimõtete muutmise mõju	0	0	0	0	0
Korrigeeritud saldo seisuga 31.12.2007	1	211 428	124 426	83 855	419 710
2007 tulemi kandmine eelmiste perioodide tulemisse	0	0	83 855	-85 855	0
Laekumised sihtkapitali allfondidesse	0	8 187	0	0	8 187
Eraldised sihtkapitali allfondidest	0	-28 670	0	0	-28 670
Aruandeperioodi puhaskasum	0	0	0	-22 851	-22 851
Saldo seisuga 31.12.2008	1	190 945	208 281	-22 851	376 376

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1 Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestuspõhimõtted

SA Eestimaa Looduse Fond 2008. aasta raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti Vabariigi hea raamatupidamistavaga. Hea raamatupidamistava põhinõuded on kehtestatud Eesti Vabariigi raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna poolt välja antud juhendid.

Raamatupidamise aastaaruande koostamisel on lähtutud soetusmaksumuse printsiibist, välja arvatud juhtudel, mida on kirjeldatud alljärgnevates arvestuspõhimõtetes.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud Eesti kroonides.

Finantsvara ja –kohustused

Finantsvaraks loetakse raha, lühiajalisi finantsinvesteeringuid, nõudeid ostjate vastu ja muid lühi- ja pikaajalisi nõudeid. Finantskohustusteks on võetud laenud, viitvõlad, väljastatud võlakirjad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustused.

Finantsvara ja -kohustused võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, milleks on antud finantsvara või –kohustuse eest makstud või saadud tasu õiglane väärtus. Algne soetusmaksumus sisaldab kõiki finantsvara või –kohustusega otseselt seotud tehingukulutusi.

Finantsvarad eemaldatakse bilansist siis, kui ettevõtte kaotab õiguse finantsvaradest tulenevatele rahavoogudele või ta annab kolmandale osapoolele üle varadest tulenevad rahavood ning enamiku finantsvaradega seotud riskidest ja hüvedest. Finantskohustused eemaldatakse bilansist siis, kui need on rahuldatud, lõpetatud või aegunud.

Finantsvarade oste ja müüke kajastatakse järjepidevalt väärtuspäeva meetodil.

Raha ja raha ekvivalendid

Raha ja selle ekvivalentidena kajastatakse bilansis raha kirjel ja rahavoogude aruandes kassas olevat sularaha, arvelduskontode jääke (v.a. arvelduskrediit), kuni 3-kuulisi tähtajalisi deposiite ning rahaturufondi osakuid. Arvelduskrediiti kajastatakse bilansis lühiajaliste laenukohustuste koosseisus.

Lühi- ja pikaajalised finantsinvesteeringud

Lühi- ja pikaajaliste finantsinvesteeringute kajastamisel kasutatakse väärtuspäeva meetodit.

Lühiajaliste finantsinvesteeringutena kajastatakse kauplemiseesmärgil hoitavad väärtpaberid (aktsiad, võlakirjad, obligatsioonid, fondi osakud jne.) ning kindla lunastustähtajaga väärtpaberid, mille lunastustähtaeg on 12 kuu jooksul bilansipäevast. Pikaajaliste finantsinvesteeringutena (muude pikaajaliste aktsiate ja väärtpaberitena) kajastatakse väärtpabereid (aktsiad, võlakirjad, obligatsioonid, fondi osakud jne.), mida tõenäoliselt ei müüda lähema 12 kuu jooksul (v.a. investeeringud tütar- ja sidusettevõtjatesse) ning kindla lunastustähtajaga väärtpaberid, mille lunastustähtaeg on hiljem kui 12 kuud pärast bilansipäeva.

Lühi- ja pikaajalisi finantsinvesteeringuid aktsiatesse ja teistesse omakapitaliinstrumentidesse (v.a. sellised osalused tütar- ja sidusettevõtjates, mida

kajastatakse konsolideerimise või kapitaliosaluse meetodil) kajastatakse õiglasest väärtusest, juhul kui see on usaldusväärsest hinnatav. Õiglasest väärtuse aluseks on finantsinstrumendi noteeritud turuhind. Aktsiaid ja muid omakapitaliinstrumente, mille õiglane väärtus ei ole usaldusväärsest hinnatav, kajastatakse soetusmaksumuses (miinus võimalikud allahindlused, kui investeringu kaetav väärtus on langenud alla bilansilise väärtuse).

Nõuded ostjate vastu

Nõuetena ostjate vastu kajastatakse ettevõtte tavapärase äritegevuse käigus tekkinud lühiajalisi nõudeid. Nõudeid ostjate vastu kajastatakse korrigeeritud soetusmaksumuses (s.o nominaalväärtus miinus vajadusel tehtavad allahindlused).

Individuaalselt oluliste nõuete väärtuse langust (st. vajadust allahindluseks) hinnatakse iga ostja kohta eraldi, lähtudes eeldatavasti tulevikus laekuvate summade nüüdisväärtusest. Selliste nõuete puhul, mis ei ole individuaalselt olulised ja mille suhtes ei ole otseselt teada, et nende väärtus oleks langenud, hinnatakse väärtuse langust kogumina., arvestades eelmiste aastate kogemust laekumata jäänud nõuete osas. Varem alla hinnatud ebatõenäoliste nõuete laekumist kajastatakse ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kulu vähendamisenä.

Varud

Varud võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis koosneb ostukulutustest, tootmiskulutustest ja muudest kulutustest, mis on vajalikud varude viimiseks nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse.

Varude ostukulutused sisaldavad lisaks ostuhinnale varude ostuga kaasnevaid mittetagastatavaid makse ja varude soetamisega otseselt seotud transpordikulutusi, millest on maha arvatud hinnaalandid ja dotatsioonid. Varude tootmiskulutused sisaldavad nii otseseid toodetega seotud kulutusi (tooraine ja materjalide ning pakkematerjali maksumus, lõpetamata toodangu ladustamisega seotud vältimatud kulutused, tööliste palgad) kui ka proportsionaalset osa tootmise üldkuludest (tootmishoonete ja -seadmete amortisatsioon, remondikulu, tootmisega seotud juhtkonna palgad).

Varude soetusmaksumuse arvestamisel kasutatakse FIFO meetodit.

Varud hinnatakse bilansis lähtudes sellest, mis on madalam, kas soetusmaksumus või neto realiseerimisväärtus.

Tütär- ja sidusettevõtted

Tütarettevõtteks loetakse ettevõtet, mille üle emaettevõtjal on kontroll. Tütarettevõtet loetakse emaettevõtja kontrolli all olevaks, kui emaettevõtja omab kas otseselt või kaudselt üle 50% tütar-ettevõtja hääleõiguslikest aktsiatest või osadest või on muul moel võimeline kontrollima tütar-ettevõtja tegevus- ja finantspoliitikat.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle emaettevõttel on oluline mõju, kuid mida ta ei kontrolli. Üldjuhul eeldatakse olulise mõju olemasolu juhul, kui ettevõtte omab sidusettevõttes 20% kuni 50% hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Investeeringud tütar- ja sidusettevõtetesse kajastatakse bilansis kasutades kapitaliosaluse Kapitaliosaluse meetodi kohaselt võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses, mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel ettevõtte osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis (nii muutused investeeringuobjekti kasumis/kahjumis kui muudel omakapitali kirjetel), omandamisel tekkinud firmaväärtuse

võimalike allahindlustega ning omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega.

Omavahelistes tehingutes tekkinud realiseerumata kasumid elimineeritakse vastavalt ettevõtte osaluse suurusele. Realiseerimata kahjumid elimineeritakse samuti, välja arvatud juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus.

Juhul kui ettevõtte osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeeringuobjekti kahjumis on võrdne või ületab investeeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Juhul kui ettevõtte on garanteerinud või kohustatud rahuldama investeeringuobjekti kohustusi, kajastatakse bilansis nii vastavat kohustust kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit.

Osalust omandatud tütar- ning sidusettevõtete varades ja kohustustes ning omandamisel tekkinud firmaväärtust kajastatakse bilansis netosummana vastavalt ridadel „Tütarettevõtete aktsiad ja osad“ ning „Sidusettevõtete aktsiad ja osad“.

Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on kajastatud kinnisvaraobjekte (maa, hoone), mida ettevõtte hoiab renditulu teenimise või turuväärtuse kasvu eesmärgil ja mida ei kasutata enda majandustegevuses. Kinnisvarainvesteering võetakse bilansis algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis sisaldab ka soetamisega otseselt seonduvaid tehingutasusid (s.o notaritasud, riigilõivud, nõustajatele makstud tasud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks ostutehing tõenäoliselt aset leidnud). Edasi kajastatakse kinnisvarainvesteeringuid soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud allahindlused väärtuse langusest.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale kinnisvarainvesteeringu objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Juhul kui kinnisvarainvesteeringu objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid. Ettevõtte kinnisvarainvesteeringule rakendatav amortisatsioonimäär on 3-5% aastas. Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust

Hilisemad kulutused on lisatud kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumusele juhul, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab seoses kulutustega tulevikus majanduslikku kasu ning kulutuste soetusmaksumust on võimalik usaldusväärset mõõta. Muud hilisemad kulutused (näiteks remont, hooldus) on kajastatud aruandeperioodi kuludes. Juhul, kui kinnisvarainvesteeringu objektil vahetatakse välja mõni komponent, lisatakse uue komponendi soetusmaksumus objekti soetusmaksumusele ning asendatava komponendi jääkmaksumus kantakse bilansist maha.

Materiaalne põhivara

Materiaalseks põhivaraks loetakse ettevõtte enda majandustegevuses kasutatavaid varasid kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja maksumusega alates 20 000 krooni.

Materiaalne põhivara võetakse algselt arvele tema soetusmaksumuses, mis koosneb ostuhinnast (k.a tollimaks ja muud mittetagastatavad maksud) ja otseselt soetamisega seotud kulutustest, mis on vajalikud vara viimiseks tema tööseisundisse ja –asukohta. Materiaalset põhivara kajastatakse bilansis tema soetusmaksumuses, millest on maha

arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kapitalirendile võetud materiaalse põhivara arvestus toimub sarnaselt ostetud põhivaraga.

Materiaalse põhivara objektile tehtud hilisemad väljaminekud kajastatakse põhivarana, kui on tõenäoline, et ettevõtte saab varaobjektiga seotud tulevast majanduslikku kasu ning varaobjekti soetusmaksumust saab usaldusväärselt mõõta. Muid hooldus- ja remondikuludid kajastatakse kuluna nende toimumise momendil.

Amortisatsiooni arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Amortisatsioonimäär määratakse igale põhivara objektile eraldi, sõltuvalt selle kasulikust tööeast. Olulise lõppväärtusega varaobjektide puhul amortiseeritakse kasuliku eluea jooksul kulusse ainult soetusmaksumuse ja lõppväärtuse vahelist amortiseeritavat osa. Juhul, kui vara lõppväärtus ületab tema bilansilist jääkmaksumust, lõpetatakse vara amortiseerimine.

Juhul kui materiaalse põhivara objekt koosneb üksteisest eristatavatest komponentidest, millel on erinevad kasulikud eluead, võetakse need komponendid raamatupidamises arvele eraldi varaobjektidena ning määratakse ka vastavalt nende kasulikule elueale eraldi amortisatsiooninormid.

Amortisatsioonimäärade on materiaalse põhivara gruppidele järgmised:

• Ehitised ja rajatised	5%
• Transpordivahendid	20%
• Muu inventar ja IT seadmed	20%

Piiramata kasutusega objekte (maa, püsiva väärtusega kunstiteosed, muuseumieksponaadid ja raamatud) ei amortiseerita.

Amortisatsiooni arvestamist alustatakse hetkest, mil vara on kasutatav vastavalt juhtkonna poolt plaanitud eesmärgil ning lõpetatakse kui lõppväärtus ületab bilansilist jääkmaksumust, vara lõpliku eemaldamiseni kasutusest või ümberklassifitseerimisel "müügiotel põhivaraks". Igal bilansipäeval hinnatakse kasutatavate amortisatsioonimäärade, amortisatsioonimeetodi ning lõppväärtuse põhjendatust.

Juhul kui põhivara kaetav väärtus (s.o kõrgem kahest järgnevast näitajast: vara neto müügihind või vara kasutusväärtus) on väiksem tema bilansilisest jääkmaksumusest, on materiaalse põhivara objektid alla hinnatud nende kaetavale väärtusele.

Laenukasutuse kulutused (näiteks intressid), mis on seotud materiaalse põhivara ehitusega, kapitaliseeritakse antud objekti soetusmaksumuses perioodi jooksul, mis on vajalik vara otstarbekohasusse kasutusvalmidusse viimiseks. Muid laenukasutuse kulutusi kajastatakse tekkeperioodil kuluna.

Varade väärtuse langus

Piiramatu kasuliku elueaga vara (nii materiaalne põhivara (maa, püsiva väärtusega kunstiteosed, muuseumieksponaadid, raamatud) kui immateriaalne põhivara (firmaväärtus)) ei amortiseerita vaid kontrollitakse kord aastas vara väärtuse langust, võrreldes vara bilansilist maksumust kaetava väärtusega.

Amortiseeritavate varade puhul hinnatakse vara väärtuse võimalikule langusele viitavate asjaolude esinemist. Selliste asjaolude esinemise korral hinnatakse vara kaetavat väärtust ning võrreldakse seda bilansilise maksumusega.

Väärtuse langusest tekkinud kahjum kajastatakse summas mille võrra vara bilansiline maksumus ületab selle kaetava väärtuse. Vara kaetav väärtus on vara õiglane väärtus, millest on maha lahutatud müügikulutused, või selle kasutusväärtus, vastavalt sellele, kumb on kõrgem. Vara väärtuse languse hindamise eesmärgil hinnatakse kaetavat väärtust kas üksiku varaobjekti või väikseima võimaliku varade grupi kohta, mille jaoks on võimalik rahavoogusid eristada.

Varade allahindlusi kajastatakse aruandeperioodi kuluna.

Kord alla hinnatud varade puhul hinnatakse igal järgmisel bilansikuupäeval, kas võib olla tõenäoline, et vara kaetav väärtus on vahepeal tõusnud (v.a firmaväärtus, mille allahindlusi ei tühistata). Allahindluse tühistamist kajastatakse aruandeaasta kasumiaruandes põhivara allahindluse kulu vähendamisena.

Kapitali- ja kasutusrendid

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Ettevõtte kui rentnik

Kapitalirenti kajastatakse bilansis vara ja kohustusena renditud vara õiglase väärtuse summas või rendimaksete miinimumsumma nüüdisväärtuses, juhul kui see on madalam. Rendimaksud jaotatakse finantskuluks (intressikulu) ja kohustuse jääkväärtuse vähendamiseks. Finantskulud jaotatakse rendiperioodile arvestusega, et intressimäär on igal ajahetkel kohustuse jääkväärtuse suhtes sama. Kapitalirenti tingimustel renditud varad amortiseeritakse sarnaselt omandatud põhivaraga, kusjuures amortisatsiooniperioodiks on vara eeldatav kasulik tööiga või rendisuhte kehtivuse periood, olenevalt sellest, kumb on lühem. Kapitalirenti lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad rentniku poolt kantavad esmased otsekulutused kajastatakse renditava vara soetusmaksumuse koosseisus.

Kasutusrendimaksud kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt kasumiaruandes kuluna.

Ettevõtte kui rendileandja

Kasutusrenti tingimustel väljarenditud vara kajastatakse bilansis tavakorras, analoogselt põhivaraga. Väljarenditavat vara amortiseeritakse lähtudes ettevõttes sama tüüpi varade osas rakendatavatest amortiseerimispõhimõtetest. Kasutusrendimaksud kajastatakse rendiperioodi jooksul lineaarselt tuluna. Kasutusrenti lepingute sõlmimisega otseselt kaasnevad esmased kulutused kajastatakse rendileandja bilansis varana (renditava varaga samal kirjel) ja amortiseeritakse kulusse rendiperioodi jooksul proportsionaalselt renditulu kajastamisega.

Finantskohustused

Kõik finantskohustused (võlad hankijatele, võetud laenud, viitvõlad, väljastatud võlakirjad ning muud lühi- ja pikaajalised võlakohustused) võetakse algselt arvele nende soetusmaksumuses, mis sisaldab ka kõiki soetamisega otseselt kaasnevaid kulutusi. Edasine kajastamine toimub korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil (v.a edasimüügi eesmärgil soetatud finantskohustused ning negatiivse õiglase väärtusega tuletisinstrumendid, mida kajastatakse nende õiglates väärtuses).

Lühiajaliste finantskohustuste korrigeeritud soetusmaksumus on üldjuhul võrdne nende nominaalväärtusega, mistõttu lühiajalisi finantskohustusi kajastatakse bilansis maksmisele

kuuluvas summas. Pikaajaliste finantskohustuste korrigeeritud soetusmaksumuse arvestamiseks võetakse nad algselt arvele saadud tasu õiglasel väärtusel (millest on maha arvatud tehingukulutused), arvestades järgnevatel perioodidel kohustustelt intressikulu kasutades sisemise intressimäära meetodit.

Finantskohustus liigitatakse lühiajaliseks, kui selle tasumise tähtaeg on kaheteist kuu jooksul alates bilansikuupäevast; või ettevõtte pole tingimusteta õigust kohustise tasumist edasi lükata rohkem kui 12 kuud pärast bilansikuupäeva. Laenukohustusi, mille tagasimakse tähtaeg on 12 kuu jooksul bilansipäevast, kuid mis refinantseeritakse pikaajaliseks pärast bilansipäeva, kuid enne aastaaruande kinnitamist, kajastatakse lühiajalistena. Samuti kajastatakse lühiajalistena laenukohustusi, mida laenuandjal oli õigus bilansipäeval tagasi kutsuda laenulepingus sätestatud tingimuste rikkumise tõttu.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Eraldistena kajastatakse bilansis tõenäolisi kohustusi, mis on avaldunud enne bilansikuupäeva toimunud sündmuste tagajärjel ning mille realiseerumise aeg või summa ei ole kindlad. Eraldiste kajastamisel bilansis on lähtutud juhtkonna hinnangust eraldise täitmiseks tõenäoliselt vajamineva summa ning eraldise realiseerumise aja kohta. Eraldis kajastatakse bilansis summas, mis on juhtkonna hinnangu kohaselt bilansipäeva seisuga vajalik eraldisega seotud kohustuse rahuldamiseks või üleandmiseks kolmandale osapoolle.

Juhul kui eraldis realiseerub tõenäoliselt hiljem kui 12 kuu jooksul pärast bilansipäeva, kajastatakse seda diskonteeritud väärtuses (eraldisega seotud väljamaksete nüüdisväärtuse summas), välja arvatud juhul, kui diskonteerimise mõju on ebaoluline.

Sihtfinantseerimine

Sihtfinantseerimist kajastatakse tuluna nendes perioodides, mil leiavad aset kulud, mille kompenseerimiseks sihtfinantseerimine on mõeldud. Sihtfinantseerimine, mida saadakse eelmistel perioodidel tekkinud kulude eest või millega ei kaasne täiendavaid tulevikku suunatud tingimusi, kajastatakse tuluna perioodis, millal sihtfinantseerimine aset leidis. Sihtfinantseerimist ei kajastata tuluna enne, kui eksisteerib piisav kindlus, et ettevõtte vastab sihtfinantseerimisega seotud tingimustele ja sihtfinantseerimine laekub. Sihtfinantseerimisega kaasnevaid võimalikke kohustusi kajastatakse aruandes eraldiste või potentsiaalsete kohustustena.

Varade sihtfinantseerimise korral võetakse sihtfinantseerimise abil soetatud vara bilansis arvele tema soetusmaksumuses, varade soetamise toetuseks saadud sihtfinantseerimise summa kajastatakse bilansis kohustusena kui tulevaste perioodide tulu sihtfinantseerimisest. Soetatud vara amortiseeritakse kulusse ja sihtfinantseerimise kohustus tulusse soetatud vara kasuliku eluea jooksul.

Tegevuskulude sihtfinantseerimisel kajastatakse tulu sihtfinantseerimisest proportsionaalselt sellega seonduvate kuludega. Kasumiaruandes kajastatakse kompenseeritavat kulu ja saadud toetust mõlemal eraldi.

Tehingud välisvaluutas ning välisvaluutas fikseeritud finantsvarad ja -kohustused

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Eesti Panga valuutakursid. Kõik välisvaluutas fikseeritud

monetaarsed varad ja -kohustused (rahas tasutavad nõuded ja laenud) ning välisvaluutas fikseeritud mittemonetaarsed varad ja -kohustused, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil (õiglase väärtuse meetodil kajastatavad kinnisvarainvesteeringud; bioloogilised varad; lühi- ja pikaajalised finantsinvesteeringud aktsiatesse ja teistesse omakapitaliinstrumentidesse, mille õiglase väärtus on usaldusväärset hinnatav), hinnatakse bilansipäeval ümber Eesti kroonidesse ametlikult kehtivate Eesti Panga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid kajastatakse kasumiaruandes perioodi tulu ja kuluna.

Tulude arvestus

Tulu kaupade müügist kajastatakse saadud või saadaoleva tasu õiglases väärtuses, võttes arvesse kõiki tehtud allahindlusi ja soodustusi. Tulu kaupade müügist kajastatakse siis, kui kõik olulised omandiga seotud riskid on läinud üle müüjalt ostjale, müügitulu ja tehinguga seotud kulu on usaldusväärset määratav ning tehingust saadava tasu laekumine on tõenäoline. Tulu teenuse müügist kajastatakse teenuse osutamise järel, või juhul kui teenus osutatakse pikema ajaperioodi jooksul, siis lähtudes valmidusastme meetodist.

Rahavoogude aruanne

Rahavoogude aruanne on koostatud kaudmeetodil - põhitegevuse rahavoogude leidmisel on korrigeeritud põhitegevuse tulemit, elimineerides mitterahaliste tehingute mõju ja põhitegevusega seotud käibevarade ning lühiajaliste kohustuse saldode muutused.

Bilansipäevajärgsed sündmused

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised varade ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmsid bilansi kuupäeva, 31. detsembri 2008 ja aruande koostamise kuupäeva vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Bilansipäevajärgsed sündmused, mida ei ole varade ja kohustuste hindamisel arvesse võetud, kuid mis oluliselt mõjutavad järgmise majandusaasta tulemust, on avalikustatud aastaaruande lisades.

Lisa 2 Raha

	31.12.2008	31.12.2007
Sularaha kassas	22 116	9 770
Pangakontod	365 737	138 206
Raha kokku	387 853	147 976

Lisa 3 Nõuded ja ettemaksed

	31.12.2008	31.12.2007
Nõuded ostjate vastu	142 756	177 473
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	821	0
Muud lühiajalised nõuded	212	66
Ettemaksed teenuste eest	5 001	11 932
Nõuded ja ettemaksed kokku	148 790	189 471

Lisa 4 Maksud

Maksuliik	31.12.2008		31.12.2007	
	Ettemaks	Võlg	Ettemaks	Võlg
Ettevõtte tulumaks	0	570	0	232
Käibemaks	571	0	0	8 547
Üksikisiku tulumaks	0	66 877	0	40 746
Sotsiaalmaks	0	123 983	0	74 596
Kohustuslik kogumispension	0	3 388	0	1 259
Töötuskindlustusmaks	0	3 305	0	2 014
Kokku	571	198 123	0	127 394

Maksuvõlgade kirjel on kajastatud võlgnevus detsembri eest deklareeritud maksudest, mille maksetähtajad olid jaanuaris 2008 ja viitvõlad detsembri eest arvestatud töötasudelt, mis maksti välja ja deklareeriti jaanuaris. Riigimaksude intressivõlga ei olnud.

Lisa 5 Pikaajalised finantsinvesteeringud

	31.12.2008	31.12.2007
Tütarettevõtete osad (lisa 6)	141 144	152 992
Sissemakse netovarasse	10 000	10 000
Pikaajalised finantsinvesteeringud kokku	151 144	162 992

Lisa 6 Tütar- ja sidusettevõtted

2008. a omas SA Eestimaa Looduse Fond 100% osalust tütarettevõttes OÜ ELF Ring. OÜ ELF Ring asukoht on Eesti Vabariik ja põhitegevusalaks on keskkonnanõuandmine ning loodusreiside korraldamine.

	31.12.2008	31.12.2007
Osaluse %	100%	100%
Osaluse bilansiline väärtus		
Soetatud osa soetusmaksumuses	55 800	55 800
Möödunud perioodide kapitaliosaluse kasum	97 192	68 254
Aruandeaasta kapitaliosaluse kasum	-11 848	28 938
Osaluse bilansiline väärtus aasta lõpus	141 144	152 992

Lisa 7 Kinnisvarainvesteeringud

Kinnisvarainvesteeringuna on bilansis jääkväärtuses kajastatud SA-le kuuluv äripind soetusmaksumuse meetodil. Kinnisvarainvesteeringu amortisatsiooni arvestamisel kasutati amortisatsioonimäära 5%. Amortisatsiooni arvestamine lõpetati bilansilise lõppmaksumuseni jõudmisel.

	2008	2007
Kinnisvarainvesteeringutelt teenitud renditulu	139 268	148 981
Kinnisvarainvesteeringute haldamiskulud	-150 733	-61 665
Netotulu kinnisvarainvesteeringute rentimisest, haldamisest	-11 465	87 316

Toimunud muutused kinnisvarainvesteeringutes:

Saldo 31.12.2006	0
Soetamine	258 866
Saldo 31.12.2007	258 866
Remondiga tehtud parandused	120 531
Saldo 31.12.2008	379 397

Aruandeaastal vahetati välja äripinna amortiseerunud aknad ja uute akende maksumuse võrra suurendati kinnisvarainvesteeringu soetusmaksumust.

Kinnisvarainvesteeringule on seatud hüpoteek 05.05.2008 Nordea Bank Finland Plc Eesti filiaaliga sõlmitud arvelduskrediidilepingust tulenevate nõuete tagamiseks.

Lisa 8 Materiaalne põhivara

	Maa	Ehitised	Masinad ja seadmed	Muu materiaalne põhivara	Bioloogiline vara	Kokku
Saldo seisuga 31.12.2006						
Soetusmaksumus	96 013	1 271 910	700 234	422 041	18000	2 508 198
Akumuleeritud kulum	0	-498 154	-654 665	-398 954	0	-1 551 773
Jääkmaksumus	96 013	773 756	45 569	23 087	18 000	956 425
2007. a toimunud muutused						
Ostud ja parendused perioodi jooksul	0	0	290 000	0	0	290 000
Amortisatsioonikulu	0	-28 284	-16 717	82 620	0	37 619
Mahakandmised	0	0	-30 500	-93 088	-18000	-141 588
Ümberarvestus kinnisvarainvesteeringuks		-258 866				-258 866
Saldo seisuga 31.12.2007						
Soetusmaksumus	96 013	1 1013 044	959 734	328 953	0	2 397 744
Akumuleeritud kulum	0	-526 438	-671 382	-316 334	0	-1 514 154
Jääkmaksumus	96 013	486 606	288 352	12 619	0	883 590
2008. a toimunud muutused						
Amortisatsioonikulu	0	-28 284	-80 004	101 390	0	-6 898
Mahakandmised	0	0	0	-106 610	0	-106 610
Saldo seisuga 31.12.2008						
Soetusmaksumus	96 013	1 013 044	959 734	222 34	0	2 291 134
Akumuleeritud kulum	0	-554 722	-751 386	-214 944	0	-1 521 052
Jääkmaksumus	96 013	458 322	208 348	7 399	0	770 082

SA Eestimaa Looduse Fond

2008 aastal ei ole põhivara alla- ega üleshinnatud. Maha kanti 4 töökõlbatut arvutit kokku väärtusega 106 610.- krooni (jääkväärtusega 0.-). Uut põhivara ei soetatud.

Lisa 9 Kapitali- ja kasutusrent

2008 aastal kapitalirendimakseid ei tasutud. (2007 aastal 290 000.-). 2009 aastasse ulatuvaid kohustusi kaasa toovaid kapitalirendilepinguid ei sõlmitud.

SA Eestimaa Looduse Fond rendib kasutusrendi tingimustel välja äriruume.

	2008	2007
Saadud kasutusrenditulu	184 302	148 981
Järgmiste perioodide renditulu mittekatkestatavatest rendilepingutest:		
<i>s.h kuni 1 aasta</i>	73 362	330 850
<i>s.h kuni üle 5 aasta</i>	14 442	330 850
	58 920	0

SA Eestimaa Looduse Fond kasutas 2008 aastal kasutusrendi lepingute alusel kontoriruumide Tallinnas ja Tartus ning rentis kontoritehnikat (koopiamasina, 2 printerit ja 3 arvutit).

	2008	2007
Makstud kasutusrendimakseid perioodi jooksul:	216 178	223 712
<i>s.h kontoritehnika</i>	47 788	54 882
<i>s.h kontoriruumid</i>	168 390	168 830
Järgmiste perioodide kasutusrendimaksed mittekatkestatavatest rendilepingutest:		
<i>s.h kuni 1 aasta</i>	24 437	45 735
<i>1-5 aastat</i>	36 760	71 650
<i>üle 5 aasta</i>	120 000	120 000

Lisa 10 Laenukohustused

SA Eestimaa looduse Fondil oli alates 10.09.2007 tähtajaga kuni 31.03.2008 avatud arvelduslaenu limiit summas 530 000 krooni Hansapangas. Alates 05.05.2008 sõlmiti arvelduslaenu leping Nordea Bank Finland Plc Eesti filiaaliga kuni 30.10.2008 limiidiga 2 000 000 krooni ja alates 31.10.2008 kuni 30.04.2011 limiidiga 1 000 000 krooni. Bilansipäeva seisuga oli arvelduskrediidi kohustus 435 268 krooni. Arvelduskrediidi lepingu tagatiseks on seatud hüpoteek kinnisvarainvesteeringule (lisa 7).

Lisa 11 Muud võlad ja eraldised

	31.12.2008	31.12.2007
Võlgnevus aruandvatele isikutele	9 862	3 725
Moodustatud kulureserv	17 500	17 500
Kokku	27 362	21 225

SA Eestimaa Looduse Fond koos Eesti Rohelise Liikumisega loobusid 18. jaanuaril 2005 saadud Tallinna Ringkonnakohtu otsuse edasikaebamisest tühistamaks keskkonnaministri 15.01.2004 otsuse Saaremaa sadama keskkonnamõjude hindamise aruande heakskiitmise kohta ja lähtuvalt sellest kuulub otsuse järgi SA Eestimaa Looduse Fondilt koos Eesti Rohelise Liikumisega väljamõistmisele 35 000 krooni keskkonnaministeriumi kasuks. Kulureservis on kajastatud kirjeldatud ½ summast 17 500 krooni.

Lisa 12 Sihtkapitalid

	Sihtkapital							Kokku
	Navitrolla sihtkapital	Eesti Energia sihtkapital	Loodushariduse sihtkapital	AS Triip sihtkapital	V.Mankini sihtkapital	Lotmani nim. noore looduskaitsia stipendiumikapital	Noore loodustaluniku stipendiumikapital	
Saldo seisuga 31.12.2006	3 598	70 301	30 873	65 958	15 000	10 000	0	195 730
Laekumised sihtkapitali	0	14 000	1 575	35 123	0	0	10 000	60 698
Eraldised sihtkapitalidest	0	-45 000		0	0	0	0	-45 000
Saldo seisuga 31.12.2007	3 598	39 301	32 448	101 081	15 000	10 000	10 000	211 428
Laekumised sihtkapitali	0	0	1 187	0			7 000	8 187
Eraldised sihtkapitalidest	0	-15 000	0	0		0	-13 670	-28 670
Saldo seisuga 31.12.2008	3 598	24 301	33 635	101 081	15 000	10 000	3 330	190 945

Aruandeaastal maksti Noore loodustaluniku sihtkapitalist välja stipendium summas 10 000 krooni.

Lisa 13 Sihtfinantseerimine

Tulu saadud sihtotstarbelistest annetustest ja toetustest põhiliste annetajate rühmade kaupa

	Saldo 01.01.2008		Aruande- perioodil laekunud sihtfinant- seerimine	Aruande- perioodil kasutatud sihtfinant- seerimine	Saldo 31.12.2008	
	Aktivas	Passivas			Aktivas	Passivas
Eesti riigieelarvest saadud sihtotstarbelised toetused	-139 990	117 390	4 663 067	6 409 269	-1 150 855	132 785
WWFilt saadud sihtotstarbelised toetused	0	170 686	1 403 862	1 376 767	0	244 344
Euroopa Komisjonilt saadud sihtotstarbelised toetused	-1 267 665	189 731	2 951 386	1 080 107	-238 772	180 648
Norra Finantsmehhanismidest saadud sihtotstarbelised toetused	0	0	266 465	133 492	-67 069	200 042
Sihtotstarbelised annetused Eestis	-23 134	448 201	220 871	220 871	-23 134	448 201
Sihtotstarbelised annetused välismaalt	0	40 663	4 282	74 823	0	64 088
Muudelt laekumistelt sihtotstarbeliseks kasutuseks	-38 199	353 062	934 999	1 096 466	-132 220	234 109
KOKKU sihtotstarbelised annetused ja toetused	-1 468 988	1 319 733	10 589 143	10 536 435	-1 612 050	1 504 217

Aruandeperioodil tuluna/ kuluna kajastatud sihtotstarbelised vahendid annetuste - liikide kaupa:

Aruandeperioodil kasutatud sihtfinantseerimine:	2008	2007
Tegevuskulude sihtfinantseerimine	393 803	386 677
Tööjõukulude sihtfinantseerimine	2 806 229	2 737 290
Põhivara sihtfinantseerimine	105 432	76 921
Projektide otseste kulude sihtfinantseerimine	7 230 971	3 137 445
KOKKU:	10 536 435	6 338 333

Aruandeperioodil tuluna/ kuluna kajastatud sihtotstarbelised annetused ja toetused valdkondade ja projektide kaupa:

<u>Meri</u>	1 773 089
Gretagrung KIK	665 351
Nafta2008-KIK	547 765
WWF MERI	479 885
ESTMAR	70 654
NAFTA1 annetuste kasutamine	9 434
<u>Mets</u>	1 136 459
WWF Männiku oja	454 040
WWF METS	402 336
VEP KIK	280 083
<u>Märgalad</u>	0
<u>Looduskaitse</u>	855 698
Talgud 2008	655 474
Ekspertiisid	78 930
A-1 Lendorav	54 100
A-6 Nahkhiir	27 400
A-2 Hülged	20 469
HANSA annetuskeskkond	19 325
<u>Loodusharidus</u>	903 087
KIK Mereraamat	353 875
KH Keskus KIK	262 214
Muraste	102 319
BTCV Leonardo	71 197
Roheline Värav	50 000
Loodushälte CDd	30 313
C-VÄ-15 (Alam-Pedja looduskool)	23 169
C-SA-5 Noore Looduskaitse stipendium	10 000
<u>Säästev areng</u>	5 056 149
TEEME ÄRA	4 552 716
GMO	471 451
C-SA-12 GMO annetused	25 682
Ekspertiisid- Roheline kontor	6 300
<u>Muu</u>	811 953
FEST	549 332
C-KO-60	83 294
EKO	62 000
VÜF	49 785
C32 Väinameri	30 342
S-SA-6 Säästva arengu SK	24 147
VÜF-KÕK	13 053
KOKKU:	10 536 435

2008 aastal jagati sihtfinantseeritavatest allikatest välja Noore Looduskaitse stipendium väärtuses 10 000 krooni.

Kokku peeti raamatupidamises arvestust 52 projekti tegevuste kohta, neist 19 projektis 2008 aastal aktiivseid tegevusi ei toimunud ja kulusid ei tehtud. Passiivsete projektide loetelu: Nafta07, C-VÄ-35 (Nature Conservation), C-VÄ-41 (Piiriülene koostöö), C-VÄ-42 (Märgalade taastamine), TACIS (Piiriülene koostöö), C-VÄ-22 (Suurkiskjad Norra), C-

KO-23 (Kaitsekorralduskavad), MUST (Must toonekurg), Kõre, C-KO-1 (Väike põlismetsa raamat), C-SA-2 (Väikeprojektid), Naturewatch, Tabasalu Looduspark, KIK Roheline Kontor, Saaremaa sadama kohtukulud, AS Triibu SKkasutus, J&E07, C-KO-50 (jäljekütt), C-KO-13 (Linnueurovision)

Lisa 14 Üldtegevuse vahendid/ kulud

SA Eestimaa Looduse Fondi üldtegevuse tulud/kulud kujunesid järgnevalt:

TULUD	2008	2007
Tegevuskulude sihtfinantseerimine	1 383 190	1 333 028
Tulud ettevõtlusest:	287 827	214 343
<i>s.h. Tulud ruumide väljarentimisest</i>	<i>184 302</i>	<i>148 979</i>
<i>Tulud sõidukite rendileandmisest</i>	<i>18 679</i>	<i>15 586</i>
<i>Tulud kaupade müügist</i>	<i>47 868</i>	<i>19 056</i>
<i>Tulud teenustest</i>	<i>36 978</i>	<i>30 719</i>
Tulu turundustegevusest	0	21 114
Toetajad, annetused	120 412	128 284
Kokku tegevusega seotud tulud	1 791 429	1 696 769
<hr/>		
KULUD		
Müügikauba kulu	16 530	37 236
Kontorikulud kokku	140 906	170 388
Kontorite rent, kommunaal- ja halduskulud	216 799	277 330
Riia 185a kulud	117 516	61 665
Auto ja transpordikulud kokku	42 628	58 998
Personalikulud kokku	1 178 993	965 837
Muu (liikmemaksud, auditeerimine, pangakulu jm)	36 037	54 817
Tegevuskulud kokku	1 749 409	1 626 271

Muude tuludena on tulude kulude aruandes kajastatud tulu sihtfinantseeritava põhivara kulumi arvestusest.

Lisa 15 Tehingud seotud osapooltega

SA Eestimaa Looduse Fond aastaaruande koostamisel on loetud seotud osapoolteks:

- tütarettevõtja;
- tegev- ja kõrgemat juhtkonda;
- eespool loetletud isikute lähedasi pereliikmeid ja nende poolt kontrollitavaid või nende olulise mõju all olevaid ettevõtteid.

SA Eestimaa Looduse Fond on 2008 aastal ostanud teenuseid ning müünud oma kaupu ja osutanud teenuseid (vara rentimine, muud teenused) järgmistele seotud osapooltele:

	2008		2007	
	Ostud	Müügid	Ostud	Müügid
Tütarettevõtja	13 569	54 769	36 498	4 305
Tegev- ja kõrgema juhtkonna liikmed	69 282	16 028	43 990	19 385
Kaupade, teenuste ost-müük kokku	82 851	70 797	84 793	23 690

Sihtasutuse juhtkonna hinnangul ei ole tehingutes eelpoolnimetatud osapooltega kajastatud turuhinnast oluliselt madalamaid ega kõrgemaid hindu.

Aruandeperioodil maksti juhatuse liikmetele tasu 67 650 krooni. Nõukogu liikmetele juhtimisteenuse eest tasusid arvestatud ega muid soodustusi ei antud.

Bilansipäeva seisuga oli saldodest seotud osapooltega üleval nõue summas 4 866 krooni ja kohustus tüdarettevõtja ees summas 3414 krooni.

Juhatuses allkirjad 2008. a majandusaasta aruandele

SA Eestimaa Looduse Fondi juhatus on kinnitanud 2008.a.majandusaasta aruande:

.....
Juhatuses esimees
Jüri-Ott Salm

.....
Juhatuses liige
Kaupo Kohv

.....
Juhatuses liige
Ivar Tamm

.....
Juhatuses liige
Kadri Kalmus

.....
Juhatuses liige
Tarmo Tüür

SA Eestimaa Looduse Fond aruandeaasta tulu jaotus vastavalt Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorile (EMTAK)

	EMTAK	krooni
Keskkonna – ja looduskaitseühendused	94996	10 053 401
Looduskaitseliste talgute korraldamine	79121	655 474
Ruumide rendileandmine	68201	184 302
Raamatute müük väljaspool kauplusi	47991	63 390
Jaemüük posti ja interneti teel	47911	47 868
Raamatupidamisteenused	69202	26 992
Sõidukite rendileandmine	77111	18 679

Nõukogu allkirjad 2008. aasta majandusaasta aruandele

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008 a. majandusaasta aruande:

nõukogu esimees

Rainer Nõlvak

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Ahti Heinla

.....2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Mart Jüssi

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Alar Karis

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Henri Laupmaa

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Jaan J. Leppik

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Kaja Lotman

.....2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Lembit Maamets

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Peep Männil

.....2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Marek Strandberg

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Andres Tarand

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Uudo Timm

..... 2009

SA Eestimaa Looduse Fondi nõukogu on kinnitanud 2008.a. majandusaasta aruande:

nõukogu liige

Katarina Veem

..... 2009